

תורה אור • פרשת ויחי • מאמר 3

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו

”אוסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו”

ימי המשיח אינם זמן של קבלת שכר, אלא שלמות המעשה, שבה יועלו אל אור אין סוף אפילו בעלי החיים המוקרבים לקרבן. שלמות זו צומחת מתוך עבודתנו בגלות: ענווה ולב נשבר סוחטים את האהבה המסותרת שבנפש כמו יין, ושמחת המצווה ומרירות התשובה מכבסות את לבושי הנפש.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/3

הנקודה

ימי המשיח אינם זמן של קבלת שכר, אלא שלמות המעשה, שבה יועלו אל אור אין סוף אפילו בעלי החיים המוקרבים לקרבן. שלמות זו צומחת מתוך עבודתנו בגלות: ענווה ולב נשבר סוחטים את האהבה המסותרת שננפש כמו יין, ושמת המצווה ומרירות התשובה מכבסות את לבושי הנפש.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מפרש את ברכת יעקב ליהודה, "אוסרי לגפן עירה... כבס ביין לבושו", כתיאור של ימי המשיח. ימים אלה אינם עדיין העולם הבא, אלא השלמת "היום לעשותם", שבה יתקיימו המצוות, ובראשן הקרבנות, "כמצות רצונך". מדוע הקרבנות מן החי נעלים מן התפילה, שהיא עליית הנפש? התשובה מתחילה בגפן: בלב עם ישראל טמונה אהבה מסותרת לה', הנסחטת כמו יין באמצעות ענווה ולב נשבר — כיין הלבן של השמחה וכיין האדום של המרירות והתשובה. מכיוון שהמצוות הן רצון ה', שלמעלה אפילו מחכמה, הן ממשיכות את קדושת אור אין סוף עצמו; ולכן ישראל "מקדשי שמך". כשהמצוות נעשות בשמחה, הן יוצרות לבושים לנפש: השמחה מלבישה את "גופה", ועבודת התשובה מלבישה את "ראשה". בגלות עבודה זו מעלה רק את הנפש; בימי המשיח, כשהאדם יגיע לשלמותו, יועלו גם בעלי החיים. אז "העיר" הפראית נעשית "עיר אלקים", וה"אתון" נעשית "בן" — פרי ה"כיבוס ביין" שכבר נעשה בגלות.

מבנה

1	הפסוק וימי המשיח	4-11
	הפסוק מתאר את ימי המשיח, שהם השלמת "היום לעשותם": הזמן שבו יתקיימו המצוות, ובראשן הקרבנות, "כמצות רצונך", כפי שלא יכלו להתקיים לאחר גן עדן או בגלות.	
2	השאלה והגפן	8-5
	מדוע הקרבנות מן החי נעלים מן התפילה, שבה האדם מעלה את נפשו שלו? עם ישראל הוא גפן, שהאהבה המסותרת שבו נסחטת כמו יין באמצעות ענווה ולב נשבר, בשני מינים: יין לבן משמח של שמחה ויין אדום של מרירות.	
3	מקדשי שמך	15-9
	שבחם של ה"קדושים" מגיע רק עד שם ה', מקורם של כל העולמות, הנסתרים והגלויים. המצוות, שהן רצון ה' ולמעלה אפילו מחכמה, ממשיכות את קדושת אור אין סוף עצמו. לכן ישראל "מקדשי שמך", ושעה אחת של מעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא.	
4	לבושי הנפש	23-16
	המצוות יוצרות לבושים לנפש רק כשהן נעשות בשמחה. המרירות של התשובה צריכה לבוא תחילה, כדי שהעונג יבוא בעקבות כיסופים אמיתיים. שני מיני היין יוצרים שני לבושים: השמחה מלבישה את "גוף" הנפש, ועלייתו של בעל התשובה מלמטה מלבישה את "ראשה ופניה".	
5	שלמות האדם	26-24
	בגלות המצוות מעלות רק את הנפש. כאשר בחינת אדם תושלם בימי המשיח — אדם, דוד, משיח — יעלו הקרבנות גם את בעלי החיים, דבר שהתפילה אינה יכולה לעשות. בכך נענית השאלה שבפתיחת המאמר.	

המאמר מסביר כל ביטוי בפסוק: "אוסרי" הוא הי של חכמה הקושרת אל הגפן; "עירה" הוא ה"עיר" הפראית שנעשית "עיר אלקים"; "שורקה" היא השורק של הענווה, שבאמצעותו ה"אתון" נעשית "בן". כל זה בא בעקבות הכיכוס ביין שכבר נעשה בגלות.

מושגים

"היום לעשותם" היום לעשותם

העולם הזה הוא הזמן לעשיית המצוות, ולא לקבלת שכרן. ימי המשיח הם השלמתו, אך עדיין אינם העולם הבא.

"כמצות רצונך" כמצות רצונך

הקרבנות עצמם, שיחזרו בימי המשיח. התפילה בגלות מקבילה להם, אך אינה זהה להם ממש.

אהבה מסותרת אהבה מסותרת

האהבה לה' הטמונה בנפש היהודית, כיון שבענב; היא מתגלה באמצעות ענווה — הגפנים הנמוכות — ולב נשבר — בית הבד.

יין לבן ויין אדום יין לבן ויין אדום

שני סוגי אהבה: שמחת המצווה המביאה עונג בה', ומרירותו של מי שעורך חשבון נפש על ריחוקו מה' וכוסף לשוב אליו.

שמו ואור אין סוף עצמו שמו ואור אין סוף עצמו

כל העולמות, הנסתרים והגלויים, נמשכים משמו של ה' בלבד; המצוות, בהיותן רצונו, ממשיכות את קדושת אור אין סוף עצמו.

לבושים לנפש לבושים לנפש

הם נוצרים ממצוות הנעשות בשמחה: לבוש אחד ל"גוף" הנפש, כלומר למידותיה, ולבוש נעלה יותר ל"ראשה ופניה" — ראייתה ושמיעתה — הנוצר מתוך עבודת התשובה.

בחינת אדם בחינת אדם

קומתו השלמה של האדם, שאבדה כשאדם גורש מגן עדן, ותושלם רק עם ביאת המשיח, כאשר המצוות והקרבנות יתקיימו בשלמות.

סגול ושורק סגול ושורק

שתי תנועות נפש המתבטאות בניקוד: סגול הוא קרבה והתלהבות; שורק, שלוש הנקודות זו מתחת לזו, הוא הכרה ענוונית בריחוק, שבאמצעותה האדם נעשה "בן".

קטע 1 • 11-4

הפסוק וימי המשיח

1 אסרי לגפן עירה^{1,2} ולשורקה בני אתונו. כבס ביין לבושו וגוי.

”אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו. כבס ביין לבושו וגוי”.

המאמר נפתח בחלק מברכת יעקב ליהודה (בראשית מט, יא), המתארת עיר הקשור לגפן, בן אתונו הקשור לגפן מוכחרת ובגד שנכבס ביין. שאר המאמר מסביר את מילות הפסוק אחת לאחת.

הנה מקרא זה נאמר לימות המשיח³ דקאי אדלעיל מניי [מיניה] לא יסור שבט מיהודה וגוי. עד כי יבא שילה⁴ ולו יקחת עמים⁵ ואז יהיה גם אסרי לגפן עירה:

פסוק זה נאמר על ימות המשיח, שכן הוא ממשיך את [הפסוק] שלפניו: ”לא יסור שבט מיהודה וגוי”, ”עד כי יבא שילה ולו יקחת עמים”; ואז יתקיים גם ”אסרי לגפן עירה”.

תחילה מבסס אדמו”ר הזקן שהפסוק מתאר את ימות המשיח, שכן הוא ממשיך את הפסוק שלפניו: ”לא יסור שבט מיהודה וגוי”, ”עד כי יבא שילה ולו יקחת עמים”. שילה מתפרש כמשיח, שאליו יתאספו העמים. לכן התמונה של קשירת עיר לגפן מתארת את מה שיתרחש בימיו.

2 וביאור הענין הנה אמרו⁶ [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] אין בין⁶ עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד בלבד⁷

ביאור העניין: חז”ל אמרו: ”אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד בלבד”.

חז”ל לימדו שימות המשיח יהיו שונים מעולמנו רק בכך שישראל לא יהיו עוד משועבדים לאומות. אדמו”ר הזקן מביא את דבריהם כדי להראות שימות המשיח עדיין שייכים לסדר העולם הזה.

כי ימות המשיח אינו עוה”ב [עולם הבא] שלאחר התחיה. שזהו מתן שכרן של צדיקים. אבל ימות המשיח הוא בבחי’ היום לעשותם⁸ ולא לקבל שכרן⁹.

שכן ימות המשיח אינם העולם הבא שלאחר תחיית המתים, שהוא זמן מתן שכרם של צדיקים. אלא ימות המשיח הם בבחינת ”היום לעשותם” ולא לקבל את שכרם.

לכן ימות המשיח עדיין אינם העולם הבא, התקופה שלאחר תחיית המתים, שבה הצדיקים מקבלים את שכרם. הם עדיין שייכים ל”היום לעשותם”, שחז”ל דורשים במשמעות זו: כעת מקיימים את המצוות, ומחר מקבלים את שכרן. זו תקופה של עשיית המצוות, ולא של קבלת שכר עליהן.

3 ועיקר היום לעשותם ותכלית השלימות של המעשה¹⁰ יהיה בימות המשיח.

והעיקר [בקיום] ”היום לעשותם”, ותכלית השלמות של המעשה תהיה בימות המשיח.

מאחר שימות המשיח הם שיאו של ”היום לעשותם”, הקיום המלא של המצוות בפועל שייך לתקופה ההיא.

וכמו שהיה עיקר עבודת האדם בגי'ע [בגן עדן] לעבדה ולשמרה.¹¹ לעבדה זו¹² מצות עשה. ולשמרה זו מצות ל"ת [לא תעשה].¹³ שהי' [שהיה] אז בחי' היום לעשותם בתכלית השלימות אלא שאח"כ ויגרש את האדם¹⁴ וגו'.

בדומה לכך, עיקר עבודתו של אדם בגן עדן היה "לעבדה ולשמרה": "לעבדה" — אלו מצוות עשה, ו"לשמרה" — אלו מצוות לא תעשה. שכן אז היתה בחינת "היום לעשותם" בתכלית השלמות, אלא שלאחר מכן "ויגרש את האדם וגו'".

אדמו"ר הזקן משווה זאת לעבודתו של אדם בגן עדן, שכללה את "לעבדה ולשמרה". בהתאם לזהר ולמקורות נוספים, "לעבדה" פירושו קיום מצוות עשה, ו"לשמרה" פירושו שמירה על מצוות לא תעשה; לכן אדם בגן עדן עמד במדרגה המושלמת של "היום לעשותם", עד שגורש מן הגן.

ואח"כ נכנסו אבותינו לארץ ג"כ בשביל קיום מעשה המצות שכמה מצות התלויים בארץ דוקא¹⁵ כמעט ארבע הידות¹⁶

לאחר מכן נכנסו אבותינו לארץ גם כדי לקיים את המצוות בפועל, שכן מצוות רבות תלויות דווקא בארץ — כמעט ארבע חמישיות [מהן].

הזדמנות נוספת נוצרה כאשר עם ישראל נכנס לארץ ישראל, שכן מצוות רבות — כמעט ארבע חמישיות מהן לפי החשבון שבטקסט — יכולות להתקיים רק שם.

ואחר כך גלו משם ולא נתקיימו בידם עד ימות המשיח שיהיה במהרה בימינו שאז יהי' [יהיה] בחי' היום לעשותם בתכלית השלימות.

לאחר מכן גלו משם, ולא עלה בידם לקיים [את המצוות] עד ימות המשיח, שיבוא במהרה בימינו; אז תהיה בחינת "היום לעשותם" בתכלית השלמות.

אולם הם גלו, ומאז לא התקיימו המצוות האלה בשלמות; הן יתקיימו רק בימות המשיח, כאשר "היום לעשותם" יגיע לשלמותו המלאה.

4 והנה אנו אומרים ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו וכו' כמצות רצונך כו'. שעיקר המעשה היא עבודת הקרבנות שאין אנו יכולים לקיים בגלות אלא שבגלות נתקנה התפלה כנגד הקרבנות. ועדיין אין זה כמצות רצונך ממש:¹⁷

והנה אנו אומרים: "ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו וכו' כמצות רצונך כו'". כי עיקר המעשה הוא עבודת הקרבנות, שאיננו יכולים לקיים בגלות; אלא שבגלות תיקנו את התפילה כנגד הקרבנות. ואף על פי כן, אין זו עדיין ממש "כמצות רצונך".

אדמו"ר הזקן מצטט מתפילת מוסף, שבה אנו מבקשים לשוב לבית המקדש ולהקריב שם את הקרבנות "כמצות רצונך". מכיוון שאי אפשר להקריב קרבנות בגלות, תיקנו את התפילה כנגד הקרבנות; אולם נוסח התפילה עצמו מלמד שרק הקרבת הקרבנות בפועל היא באמת "כמצות רצונך".

קטע 2 • 51-8

השאלה והגפן

5 ולהבין זה דלכאורה התפלה במעלה העליונה יותר מהקרבנות שהתפלה היא נשיאת נפש האדם בספור

שבחיו של מקום ברוך שאמר והיה העולם וכל הללויה וכו' עד שמגיע לואהבת בכול נפשך¹⁸ כו' כדי להבין זאת: לכאורה, התפילה נעלית יותר מן הקרבנות, שכן בתפילה האדם מעלה את נפשו כשהוא מספר

בשבחיו של המקום: "ברוך שאמר והיה העולם", וכל פרקי "הללויה" [המזמורים] וכו', עד שמגיעים ל"ואהבת בכול נפשך" וכו'.

מתעוררת כאן שאלה: התפילה נראית נעלית יותר מן הקרבנות, משום שבה האדם מעלה את נפשו כשהוא מספר בשבחי ה' — מ"ברוך שאמר" ומזמורי "הללויה" שבתפילת שחרית, ועד ל"ואהבת בכול נפשך" שבקריאת שמע, שבה הוא מוסר את נפשו ממש.

משא"כ הקרבנות הוא בנפש בהמה וביום השבת¹⁹ שני כבשים.²⁰

לעומת זאת, הקרבנות נעשים באמצעות נפשה של בהמה: "וביום השבת שני כבשים".

לעומת זאת, בקרבן מעורבת רק נפשה של בהמה, כמו שני הכבשים שמקריבים בשבת.

ולמה יהיו הקרבנות במעלה העליונה כל כך שיקראו כמצות רצונך ושזה יהי [יהיה] תכלית השלימות של ימות המשיח יותר מהתפלה שבגלות.

אם כן, מדוע הקרבנות נעלים כל כך, עד שהם נקראים "כמצות רצונך", והקרבנות תהיה השלמות העליונה של ימות המשיח — יותר מן התפילה שבזמן הגלות?

אם כן, מדוע דווקא הקרבנות נקראים "כמצות רצונך", ומדוע חזרתם תהיה השלמות של ימות המשיח, מעל לתפילה שבזמן הגלות? זו השאלה שהמאמר מבקש להשיב עליה.

הנה כתיב גפן ממצרים תסיע.²¹ שכניי [שכנסת ישראל] נמשלו לגפן²² שגדלים בה ענביי שמהם יוצא היין עיי דריכה בגת.

והנה כתוב: "גפן ממצרים תסיע". כנסת ישראל נמשלה לגפן, שעליה גדלים ענבים, ומהם יוצא היין כשדורכים אותם בגת.

אדמו"ר הזקן פותח את תשובתו בדימוי הגפן. עם ישראל נמשל לגפן, שהענבים הגדלים עליה מניבים את היין רק כשדורכים אותם בגת.

6 והנה עיקר היין המשובח יוצא מהענביי [מהענבים] הסמוכיי לקרקע כמו שאמרו לגבי נסכים לא היו מביאין מן הדליות אלא מן הרגליות^{23,24} ששם יוצא יין משובח יותר.

והנה, עיקר היין המשובח בא מן הענבים הסמוכים לקרקע, כפי שאמרו [חז"ל] על הנסכים: "לא היו מביאין [יין] מן הדליות אלא מן הרגליות" (דליות, גפנים הנתמכות בסוכות; רגליות, גפנים נמוכות), שכן מהן יוצא יין משובח יותר.

היין המשובח ביותר בא מן הענבים הקרובים ביותר לקרקע: המשנה קובעת שאת היין לנסכים בבית המקדש הביאו מגפנים נמוכות ולא מגפנים שהודלו על סוכות. בפסקה הבאה הפרט הזה נעשה לדימוי לענווה.

והנה היין נתחלק לכמה מינים יש יין המשמח ויש יין המשכר יש יין אדום ויש יין לבן וכך ככל המשל הזה נמשלו כנסיי [כנסת ישראל] שיש בהם אהבה מסותרת למקום כוי.

והנה, היין נחלק לכמה מינים: יש יין המשמח ויש יין המשכר, יש יין אדום ויש יין לבן. וכך, בכל פרט ופרט של המשל הזה, נמשלה כנסת ישראל [ליין], שכן יש בה אהבה מסותרת למקום וכוי.

גם היין בא בכמה מינים: יין המשמח ויין המשכר, יין אדום ויין לבן. כל אחד מהם מקביל לדבריה בעם ישראל, שכלב כולם טמונה אהבה מסותרת לה, שיש לגלות אותה, כשם שהיין טמון בענב.

7 וכדי להוציאה מהעלם אל הגלוי צריך להיות בבחי' רגליות דהיינו להיות בחיי נפשי כעפר לכל תהיה.²⁵

כדי להוציא אותה מן ההעלם אל הגלוי, צריך להיות בבחינת רגליות (גפנים נמוכות), כלומר, להיות בבחינת "נפשי כעפר לכל תהיה".

כדי להוציא את האהבה המסותרת מן ההעלם אל הגלוי, האדם צריך להיות כמו גפנים נמוכות, שענביהן מונחים על הארץ. הכוונה היא לענווה המתבטאת בתפילה "נפשי כעפר לכל תהיה".

וגם דריכה בגת להיות לב נשבר ונדכה^{26,27} ועיי זה יוצא היין הוא בחיי האהבה מסותרת שהיתה בהעלם

וכן יש צורך בדריכה בגת, כלומר, שיהיה לב נשבר ונדכה; ועל ידי כך יוצא היין, שהוא בחינת האהבה המסותרת שהיתה בהעלם,

על האדם לעבור גם דריכה, כמו בגת, כלומר, שיהיה לו לב נשבר ונדכה. כך יוצא היין: האהבה שהיתה מסותרת בנפש יוצאת מן ההעלם אל הגלוי.

כי על יין אמרו נכנס יין יצא סוד^{28, 29, 30} והיינו לפי שהיין היה ג"כ מתחלה בהעלם בענבים ואח"כ נתגלה ויצא לחוץ.

שכן על היין אמרו: "נכנס יין יצא סוד". והיינו, מפני שגם היין היה בתחילה בהעלם בתוך הענבים, ואחר כך התגלה ויצא לחוץ.

אדמו"ר הזקן מביא לתמיכה בדימוי את מאמר חז"ל "נכנס יין יצא סוד". היין מגלה את מה שהיה נסתר, משום שגם הוא היה תחילה נסתר בתוך הענב, עד שנסחט ויצא.

8 והנה באהבה יש ב' בחי'. יש מתפעל להיות שמחת ה' בלבו היא בחינת יין המשמח ובחי' יין לבן מבחי' חמר חיווריין עתיק כו'.

עכשיו, באהבה יש שתי בחינות. יש מי שמתעורר כך ששמחה בה' שורה בלבו; זו בחינת "יין המשמח" ובחינת יין לבן, מבחינת "חמר חיווריין עתיק" [יין לבן עתיק] וכו'.

לאהבה לה' יש שתי צורות. הראשונה היא שמחה בה' הממלאת את הלב; זהו "יין המשמח" והיין הלבן, הנמשכים מ"חמר חיווריין עתיק", שהמאמר מזהה בהמשך עם התענוג העליון.

ויש מתפעל להיות לו מרירות הלב מפני היותו ממארי דחושבנא מכל מחשבותיו ודבוריו ומעשיו אשר לא לה' המה ולצעוק אל ה' ולדבקה בו הוא בחי' יין אדום ויין המשכר וכו'.

ויש מי שמתעורר למרירות הלב, משום שהוא ממארי דחושבנא [בעלי חשבון הנפש] על כל מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו שאינם לה', ו[מתעורר] לזעוק אל ה' ולהידבק בו; זו בחינת יין אדום ויין המשכר וכו'.

האופן השני הוא מרירות הלב שמרגיש מי שעורך חשבון כן על כל מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו שלא היו לה', ומתעורר לזעוק אליו ולהידבק בו. זוהי בחינת יין אדום ויין המשכר.

קטע 3 • 91-15

מקדשי שמך

9 והנה אנו אומרים בשבת וינוחו בו ישראל³¹ מקדשי שמך.³² ולכאורה אינו מובן הלא הוא ית' מאליו קדוש וכתוב כי קדוש אני וקדושתו למעלה מקדושתכם.³³

בשבת אנו אומרים: "וינוחו בו ישראל מקדשי שמך". ולכאורה הדבר אינו מובן: האם ה' אינו קדוש מעצמו? והרי נאמר: "כי קדוש אני", וכן: "וקדושתו למעלה מקדושתכם".

בשבת, בתפילת העמידה, אנו אומרים שישאל אל הם "מקדשי שמך". הדבר מעורר קושי, שכן ה' קדוש מצד עצמו, והמדרש על "כי קדוש אני" מלמד ש"וקדושתו למעלה מקדושתכם".

ואיך יהיה תלוי קדושתו ית' בישראל דייקא שיקראו הם המקדישים שמו. אך הענין דהנה אנו אומרים אתה קדוש ושם קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה.

איך אפוא יכולה קדושתו להיות תלויה דווקא בישראל, עד שהם נקראים מקדשי שמו? אלא העניין הוא כך: אנו אומרים: "אתה קדוש ושם קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה".

כיצד, אם כן, יכולה קדושתו להיות תלויה בישראל, עד שהם נקראים מי שמקדשים אותו? אדמו"ר הזקן מתחיל את תשובתו משורה אחרת בתפילה: "אתה קדוש ושם קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה".

פי' קדושים בכל יום כו' כמאמר המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית שבכל יום ויום מתהווה מאין ליש כל מעשה בראשית.

פירוש "קדושים בכל יום" וכו' הוא על דרך הנאמר: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"; בכל יום ויום מתהווה כל מעשה בראשית מאין ליש.

המילים "בכל יום" מפנות לחידוש הבריאה בידי ה' בכל יום, כפי שנאמר בברכת יוצר אור שלפני קריאת שמע: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". בכל יום הבריאה כולה מתהווה מחדש מאין ליש.

10 וכשהם משיגים כל יום התהוותם וחיותם מבחי' קדוש ומובדל כי עליו ית' נאמר אדון הנפלאות פי' למעלה מעלה מבחי' נפלאות כמ"ש עושה פלא.³⁴

וכאשר הם משיגים בכל יום את התהוותם ואת חיותם ממדרגה קדושה ונבדלת, שכן עליו יתברך נאמר "אדון הנפלאות", כלומר, הוא למעלה מעלה ממדרגת הנפלאות, כמו שכתוב "עושה פלא".

ה"קדושים" תופסים בכל יום שמציאותם וחיותם באות ממדרגה קדושה, כלומר ממדרגה נבדלת מהם לחלוטין ונעלית מהם. ה' נקרא "אדון הנפלאות", ביטוי מתפילת הבוקר, כלומר הוא נעלה בהרבה אפילו מן הנפלאות עצמן; הפסוק אומר שהוא "עושה פלא", ולכן הפלא הוא דבר שהוא עושה.

שבחי' הפלא הוא כעשיה גשמיות אצלו ית'. כי ענין הפלא היא פליאת ההתהוו' יש מאין

שכן מדרגת הפלא היא בעיניו יתברך כעשייה גשמית, משום שעניין הפלא הוא הפליאה שבהתהוות יש מאין.

מה שנראה לנו פלא הוא בעיניו יתברך כמעשה עשייה גשמי בלבד. הפלא שעליו מדובר כאן הוא עצם הבריאה: התהוות של דבר מתוך אין.

וראשית ההתהוו' הוא בחכמה כמ"ש והחכמה מאין תמצא.³⁵

ראשית ההתהוות היא בחכמה, כמו שכתוב "והחכמה מאין תמצא".

הבריאה מתחילה בחכמה, הנקודה הראשונה של החכמה, שעליה נאמר שהיא מצויה "מאין". בפשטות, הפסוק באיוב שואל היכן אפשר למצוא את החכמה; המאמר דורש את "מאין" במשמעות "מן האין".

11 וכתוב כולם בחכמה עשית שהחכמה נחשבת אצלו כעשיה גשמית שהיא בחי' סוף דרגין משכל ודבור ומחשבה ומעשה וכך החכמה נחשבת אצלו שהוא ית' למעלה מן החכמה ומרומם עד אין קץ.

ונאמר: "כולם בחכמה עשית", שכן החכמה נחשבת בעיניו כעשייה גשמית, שהיא הדרגה האחרונה במדרגות השכל, הדיבור, המחשבה והמעשה. כך גם החכמה נחשבת בעיניו, שכן הוא יתברך למעלה מן החכמה ונעלה עד אין קץ.

הפסוק "כולם בחכמה עשית" מתייחס לחכמה עצמה כאל סוג של עשייה, הנמוכה שבכוחות השכל, הדיבור, המחשבה והמעשה. כך גם בעיני ה', החכמה דומה למעשה גשמי בלבד, שכן הוא נעלה ממנה לאין שיעור.

ולכן הם יהללוך סלה תמיד בעילוי אחר עילוי בלי הפסק וכל זה בבחי' ושמך קדוש כי הודו של שמו על ארץ ושמים.³⁶

לכן "הם יהללוך סלה" תמיד, [ועולים] מעילוי לעילוי בלי הפסק. וכל זה הוא בבחינת "ושמך קדוש", שכן הודו של שמו הוא "על ארץ ושמים".

לכן ה"קדושים" מהללים אותו ללא הרף ועולים ממדרגה למדרגה בלי הפסק: גבוה ככל שתהיה המדרגה שאליה הם מגיעים, הוא עדיין נותר מעבר להם. ובכל זאת, כל שבחם מגיע רק לבחינת "ושמך קדוש" — לשמו, שהודו הוא "על ארץ ושמים".

כמ"ש כי ביה³⁷ ה' צור עולמים³⁸ פיי בי"ה הוא שמו הוי"ה כי הוי"ה היא גי"כ י"ה שהוי"ו מושך הוי"ד כו.³⁹

כמו שנאמר: "כי ביה ה' צור עולמים". כלומר, "בי"ה" הוא שם הוי", שכן [האותיות] הוי"ה הן גם י"ה, מפני שהוי"ו מושכת את הוי"ד וכו'.

הפסוק מובא כדי להראות שהעולמות נובעים משמו של ה': הגמרא (מנחות כט ע"ב) דורשת את "ביה" כ"בי"ה" — שתי האותיות שבהן נבראו שני העולמות. אדמו"ר הזקן מסביר ש"ביה" כאן מציין את שם הוי' כולו, שכן הוי"ו היא רק המשכה של הוי"ד, ולכן גם האותיות הנותרות הן בחינת י"ה.

12 וביו"ד נברא העוה"ב [העולם הבא] כנ"ל היינו עלמין סתימין דלא אתגליין עין לא ראתה⁴⁰ אלהים זולתך

ובאות יו"ד נברא העולם הבא, כנזכר לעיל; כלומר, עלמין סתימין [עולמות נסתרים] דלא אתגליין: "עין לא ראתה אלהים זולתך".

אדמו"ר הזקן ממשיך בפסוק על י-ה: כפי שמלמדת הגמרא, העולם הבא נברא באות יו"ד. הוא מזהה את העולם הבא עם העולמות הנסתרים, הנמצאים מעבר לכל תפיסה, שעליהם נאמר: "עין לא ראתה אלהים זולתך".

ובה"א [ובאות ה"א] נברא עוה"ז⁴¹ היינו עלמין דאתגליין מה שהוא מושג ונתפס בהשגת הנבראים ובאות ה"א נברא העולם הזה; כלומר, עלמין דאתגליין [העולמות הגלויים]: כל מה שניתן להשגה ולהיתפס בהבנתם של הנבראים.

העולם הזה נברא באות ה"א, והוא מקביל לעולמות הגלויים: כל מדרגה שהנבראים יכולים לתפוס ולהשיג.

ואפי' [ואפילו] ג"ע [גן עדן] העליון נק' עלמא דאתגליי לגבי בחי' זו שהוא שם שהרי צדיקי' [צדיקים] נהנים כו' אלא שלגבי עוה"ז השפל הגשמי נק' עוה"ב [עולם הבא] ג"ע [גן עדן] העליון. אבל לגבי עולמות עליוני' [עליונים] נקרא בשם עוה"ז ועלמא דאתגליא מאחר שיש שם הנאה ותענוג הנשמות

אפילו גן עדן העליון נקרא "עלמא דאתגליי" [עולם גלוי] ביחס לבחינה זו, שכן שם "צדיקי' נהנים כו'"; אלא שרק ביחס לעולם הזה השפל והגשמי נקרא גן עדן העליון העולם הבא. אבל ביחס לעולמות העליונים הוא נקרא בשם העולם הזה ועלמא דאתגליא, מאחר שיש שם הנאה ותענוג לנשמות,

במובן זה, אפילו גן עדן העליון נחשב לעולם גלוי, שכן שם "צדיקי' נהנים כו'" מזיו השכינה (ברכות 17a); הוא נקרא העולם הבא רק בהשוואה לעולם הזה הגשמי והשפל. ביחס לעולמות העליונים הוא עצמו העולם הזה, מפני שהנשמות חוות שם הנאה ותענוג.

משא"כ בחי' עלמין סתימין הוא מה שאינו מושג ונתפס כלל עין לא ראתה וכו' וכל בחי' הללו הם מבחינת שמו והודו של שמו כו'.

ואילו בחינת עלמין סתימין היא מה שאינו מושג ונתפס כלל: "עין לא ראתה" וכו'. וכל הבחינות האלה הן מבחינת שמו והודו של שמו וכו'.

העולמות הנסתרים, לעומת זאת, אינם ניתנים להשגה כלל, ועליהם נאמר: "עין לא ראתה". וככל זאת, גם העולמות הנסתרים וגם הגלויים נובעים רק משמו של ה' ומהוד שמו, ולא מעצמותו.

אבל בא"ס ב"ה עצמו לא שייך כלל זה שהוא קדוש ומובדל מגדר עלמין לגמרי ולא שייך אפילו בחי' עלמין סתימין כו' ובחינת עלמין סתימין הם כעשיות גשמיות אצלו ית'.

אבל לגבי אין סוף ברוך הוא עצמו, הדבר הזה כלל אינו שייך, שכן הוא קדוש ומובדל לחלוטין מגדר העולמות, ואפילו בחינת עלמין סתימין אינה שייכת [אליו] וכו'. בחינת עלמין סתימין היא בעיניו יתברך כמו עשיות גשמיות.

ה' עצמו, אין סוף, נמצא לגמרי מעבר לגדר העולמות, אפילו הנסתרים. בעיניו, גם העולמות הנסתרים אינם אלא כמעשים גשמיים, כפי שנאמר לעיל על חכמה.

13 וכמאמר אדון הנפלאות. וכמ"ש עושה פלא.⁴² ומה שקדושים בכל יום יהללך סלה הוא בבחי' ושמך קדוש בלבד והיינו כי משם נמשך קדושתם ומהללים להתכלל ולהבטל במקורם.

וכמאמר "אדון הנפלאות", וכמו שנאמר "עושה פלא". והעניין של "קדושים בכל יום יהללך סלה" הוא רק בבחינת "ושמך קדוש"; כלומר, משם נמשכת קדושתם, והם מהללים כדי להיכלל ולהתבטל במקורם.

שבחם של "קדושים" מגיע רק לבחינת "ושמך קדוש", שכן זהו המקור שממנו נמשכת קדושתם. בשבחם מתבטאת כמיהתם לעלות ולהיכלל ולהתבטל במקור זה.

אבל ישראל הם מקדשי שמך⁴³ כי הנה באתעדלית [באתערותא דלתתא] תלוי⁴⁴ אתעדלית [אתערותא דלעילא]^{45,46} להיות התלבשות א"ס ב"ה בחכמה וחסד להחיות ולהוות עלמין סתימין ועלמין דאתגליין והיינו אק"ב [אשר קדשנו במצותיו] ממש הקב"ה מניח תפילין⁴⁷ כו'.

אבל ישראל הם "מקדשי שמך", שכן אתערותא דלעילא תלויה באתערותא דלתתא: שהאין סוף ברוך הוא יתלבש בחכמה ובחסד כדי להחיות ולהוות עולמות נסתרים ועולמות גלויים. וזהו "אק"ב" ממש, כלומר: "הקב"ה מניח תפילין" וכו'.

ישראל, לעומת זאת, נקראים "מקדשי שמך", מפני שמעשיהם למטה מעוררים תגובה מלמעלה: אין סוף עצמו מתלבש בחכמה ובחסד כדי להחיות את כל העולמות, הנסתרים והגלויים. זהו פירוש "אק"ב", וכן דברי חז"ל שהקב"ה עצמו מניח תפילין.

14 וע"י הנחת תפילין למטה מתעורר קדושה העליוני שלמעלי [שלמעלה] להיות שורה ומתלבש בתוך עלמין.

וקדושה זו היא מבחי' אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה בעצמו ובכבודו שלמעלה מגדר עלמין

באמצעות הנחת תפילין למטה מתעוררת הקדושה העליונה שלמעלה, כדי שתשרה ותתלבש בתוך העולמות. קדושה זו היא מבחינת אור אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו, שלמעלה מגדר העולמות.

כאשר יהודי מניח תפילין למטה, הקדושה העליונה מתעוררת לשרות ולהיכנס לתוך העולמות. קדושה זו נובעת מאור אין סוף עצמו, שלמעלה מכל העולמות.

בחי' אתה קדוש שהוא אדון הנפלאות למעלה מעלה מבחינת פליאות חכמה שמאין תמצא⁴⁸ כי המצות הן הן רצונו ית' ובחי' מדרגת הרצון הוא הגבה למעלה מאד מבחי' חכמה.

[זוה"י] בחינת "אתה קדוש", שהיא "אדון הנפלאות", הנעלית לאין שיעור מבחינת נפלאות החכמה, ש"מאין תמצא"; שהרי המצוות הן רצונו ממש יתברך, ומדרגת הרצון גבוהה מאוד, הרבה למעלה מבחינת חכמה.

הכוונה היא לבחינת "אתה קדוש", ולא רק לכך ששמו קדוש: "אדון הנפלאות", הנעלה הרבה אף מפלא החכמה, ש"מאין תמצא". הטעם לכך הוא שהמצוות הן רצונו ממש של ה', והרצון נעלה הרבה מן החכמה.

15 ולכן הם מקדישי ומרוממים שמך שבהם ועל ידם נתעלה בחי' שמו בקדושת אור א"ס ב"ה עצמו.

לכן הם מקדישים ומרוממים את שמך, שכן בהם ועל ידם מתעלה בחינת שמו אל קדושתו של אור אין סוף ברוך הוא עצמו.

זו הסיבה שנאמר על ישראל שהם מקדישים ומרוממים את שם ה': באמצעותם ובאמצעות המצוות שלהם, בחינת שמו מתעלה אל קדושתו של אור אין סוף עצמו. הם אינם מוסיפים קדושה לה'; הם מביאים את קדושתו שלו אל בחינת שמו, הקשורה לעולמות.

וזהו יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט [ומעשים טובים] ⁴⁹ בעוה"ז מכל חיי עוה"ב [עולם הבא] ⁵⁰ שהם מבחינת שמו ית' בלבד. אבל ע"י המע"ט [המעשים טובים] ממשיכים קדושת אור א"ס ב"ה בעצמו כנ"ל:

זהו [פירוש] "יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב": חיי העולם הבא הם מבחינת שמו יתברך בלבד, ואילו באמצעות המעשים הטובים ממשיכים למטה את קדושתו של אור אין סוף ברוך הוא עצמו, כפי שהוסבר לעיל.

כך מתבארת הוראת המשנה, ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה טובה מכל חיי העולם הבא. העולם הבא הוא גילוי מבחינת שמו של ה' בלבד, ואילו מעשים טובים ממשיכים למטה את קדושתו של אור אין סוף עצמו.

קטע 4 • ו' 16 - 23

לבושי הנפש

16 והנה מן המצוות נעשה לבושים ⁵¹ לנפש כמ"ש בזוהר ⁵² ע"פ ואברהם זקן בא בימים ⁵³ באינן יומין עילאין דאינן לבושין ⁵⁴ כנ"ל.

כעת, מן המצוות נעשים לבושים לנפש, כפי שנאמר בזוהר על הפסוק "ואברהם זקן בא בימים": "באינן יומין עילאין דאינן לבושין", כנזכר לעיל.

גם המצוות יוצרות לבושים לנפש. הזוהר דורש את "ואברהם זקן בא בימים" כאומר שהוא בא עם "באינן יומין עילאין" שלו: ימי חייו של אדם נעשים לבושים לנפשו.

והיינו לפי שע"י המצוות ממשיך אור מקיף מבחי" סובב כל עלמין לכן נעשה לבוש לנשמתו שתהיה נפשו צרורה בצרור החיים ⁵⁵ את ⁵⁶ ה' וכו'.

הטעם לכך הוא שעל ידי המצוות ממשיכים אור מקיף מבחינת סובב כל עלמין; לכן הוא נעשה לבוש לנשמתו, כדי שנפשו תהיה "צרורה בצרור החיים את ה'" וכו'.

הטעם הוא שמצווה ממשיכה אור מקיף מבחינת סובב כל עלמין, האור המקיף את כל העולמות. כמו לבוש, אור זה מקיף את הנשמה, כדי שתהיה "צרורה בצרור החיים את ה'".

אך הנה אמרו אפילו פושעי ישראל מלאים מצות ⁵⁷ כרמון ומ"מ אין ממשיכין כלום. ⁵⁸ אלא הענין הוא שהמשכת קדושה העליונה הוא ע"י שמחה של מצוה דוקא וכדכתיב תחת אשר לא עבדת ⁵⁹ את ה' אלקיך בשמחה.

אבל [חז"ל] אמרו "אפילו פושעי ישראל מלאים מצות כרמון", ואף על פי כן אינם ממשיכים כלום. אלא העניין הוא שהמשכת הקדושה העליונה נעשית דווקא על ידי שמחה של מצווה, כמו שכתוב: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה".

אבל חז"ל אמרו שגם פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון, ובכל זאת אינם ממשיכים כלום. לכן אדמו"ר הזקן מסיק שהקדושה העליונה נמשכת דווקא באמצעות שמחת המצווה, ומביא את דברי התוכחה "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה".

17 והשמחה היא מצד התבוננות מזה עצמו איך שהמצות הם בחינת אור א"ס ב"ה עצמו בחי' אדון הנפלאות וכו'.

השמחה נובעת מהתבוננות בעצם הדבר: שהמצוות הן אור אין סוף, ברוך הוא, עצמו, בחינת "אדון הנפלאות" וכו'.

השמחה שבקיום מצווה נובעת מהתבוננות במהותה: היא אור אין סוף עצמו, "אדון הנפלאות", שלמעלה מכל העולמות. ההבנה הזאת היא שמביאה שמחה ללב.

ולזה ישמח לבו בקיום המצות אשר קדשנו במצותיו ממש והוא בחי' חמר חוריינן עתיק שהוא בחי' ענג העליון להתענג על ה' ממש.

משום כך לבו ישמח בקיום המצוות, שהרי [הוא] "אשר קדשנו במצותיו" — ממש. זוהי בחינת "חמר חוריינן עתיק" (יין לבן קדמון), בחינת התענוג העליון: להתענג על ה' ממש.

שמחה זו היא "היין הלבן הקדמון" שהוזכר קודם, שאדמו"ר הזקן מזהה כאן עם התענוג העליון — תענוג בה' עצמו. בקיום המצוות האדם חש שהי' "אשר קדשנו במצותיו", במובן המילולי ביותר.

אך צריך לעורר מתחלה בנפשו בחי' יין אדום ויין המשכר שהוא בחי' גבורות קדושות כדי לאתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא שאז יתענגו על ה' בתענוג המשכת אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה

אך תחילה עליו לעורר בנפשו את בחינת היין האדום והיין המשכר, שהיא בחינת גבורות קדושות [כוחות של ריסון], כדי "לאתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא"; ואז יתענגו על ה' בתענוג שבהמשכת אור אין סוף, ברוך הוא.

אבל קודם לשמחה הזאת, על האדם לעורר תחילה את היין האדום והמשכר: את הגבורות הקדושות, את המרירות על ריחוקו מה'. כך מתהפכים החושך לאור והמרירות למתיקות, כפי שמתבטא בביטוי "לאתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא", והתענוג שבהמשכת אור אין סוף נעשה שלם.

כי התענוג הוא שייך אחר מילוי הרצון שכשנתמלא רצונו וחפצו מה שהיה חושק ומתאוה אז יתענג

שהרי התענוג שייך לאחר מילוי הרצון: כאשר רצונו וחפצו מתמלאים, בדבר שאליו השתוקק וכמה, אז הוא מתענג, הסיבה לכך היא עיקרון בנפש: התענוג בא לאחר שהרצון מתמלא. האדם מתענג כשהוא משיג את הדבר שאליו השתוקק וכמה.

משא"כ אם לא היה לו תשוקה כ"כ [כל כך] אין התענוג אצלו כ"כ [כל כך] גם בהיות אצלו הדבר ההוא ולכן צריך לעורר תחלה בחינת גבורות על הירידה אשר רחוק מה' בתכלית.

ואילו אילו לא הייתה לו תשוקה גדולה כל כך, התענוג שלו לא היה גדול כל כך, גם כשהדבר הזה כבר נמצא בידו. לכן יש לעורר תחילה בחינת גבורות על הירידה, [בכך] שהוא רחוק מה' בתכלית.

בלי השתוקקות עזה, גם השגת הדבר מביאה תענוג מועט. לכן על האדם לחוש תחילה את הכאב על כך שירד והתרחק כל כך מה', כדי ששמחת המצווה, בבואה, תמלא השתוקקות של ממש.

18 ובפרט כאשר יהי' [יהיה] ממארי דחושבנא מן המעשים ודבורים והמחשבות אשר לא להי' המה. וישוב

אל⁶⁰ הי' וירחמהו וכמאמר אלהי עולם ברחמיך הרבים כו' וכמ"ש במ"א

ובמיוחד כאשר הוא ממארי דחושבנא (בעלי חשבון נפש) על המעשים, הדיבורים והמחשבות שאינם להי'. "וישוב אל הי' וירחמהו", וכמאמר "אלהי עולם ברחמיך הרבים" וכו', כפי שנתבאר במקום אחר.

המרירות עמוקה במיוחד אצל מי שעורך חשבון נפש על כל מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו שלא היו לשם הי'. אז הוא שב אל הי', ש"ירחמהו", כפי שאנו מתפללים: "אלהי עולם ברחמיך הרבים".

ואזי תהי' [תהיה] שמחת הנפש בקיום המצות ביתר שאת כי כל שתגדל התשוקה [התשוקה] והצמאון מחמת ריחוק מקום מצד הגוף כך תגדל שמחת הנפש מצד המשכ' אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה בקיום המצות והתענגו על הי' במילוי רצונה וחפצה

ואז תהיה שמחת הנפש בקיום המצוות ביתר שאת, שכן ככל שהתשוקה והצימאון גדלים מחמת הריחוק שיוצר הגוף, כך גדלה שמחת הנפש מהמשכת אור אין סוף ברוך הוא בקיום המצוות, ומהתענגותה על הי' כאשר רצונה וחפצה מתמלאים.

לאחר מכן שמחתו בקיום המצוות גדולה עוד יותר: ככל שהצימאון הנובע מהריחוק של הגוף מהי' עמוק יותר, כך גדלה שמחת הנפש בהמשכת אור אין סוף באמצעות מצווה. הנפש מתענגת על הי', מפני שרצונה וחפצה שלה באו על סיפוקם.

וזי"ש [וזהו שכתוב] זאת נחמתי בעניי⁶¹ כי אמרתך חייתני וכמאמר כי הם חיינו ואורך ימינו כו' ואין לערב שמחת הנפש בעצבון הגוף⁶² וכו'.

זהו [פירוש] הכתוב: "זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חייתני", וכמאמר "כי הם חיינו ואורך ימינו" וכו'. ואין לערב את שמחת הנפש בעצבון הגוף וכו'.

זו משמעות הכתוב: "זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חייתני" — דבר הי' שבמצוות הוא חיי הנפש, כפי שאנו אומרים בתפילה: "כי הם חיינו ואורך ימינו". המרירות שייכת לגוף, ואין לערב אותה בשמחת הנפש.

אך כדי להוציא בחי' יין הנ"ל צריך לשית עצות בנפשו להיות בבחינת ונפשי כעפר לכל תהיה⁶³ מן הרגליות וכו'. ועל ידי דריכה ברגלים בגת שהיא בחינת לב נשבר ונדכה⁶⁴ כו'.

אבל כדי להוציא את בחינת היין הנזכרת לעיל, עליו למצוא בנפשו עצה כיצד להיות בבחינת "ונפשי כעפר לכל תהיה", [בדומה ליינ] מן הרגליות (גפנים נמוכות), וכו'. וכן דרושה דריכה ברגליים בגת, שהיא בחינת לב נשבר ונדכה וכו'.

כדי להוציא יין זה מלכתחילה, על האדם לעבוד על עצמו כדי להגיע לשפלות של "ונפשי כעפר לכל תהיה", כמו הגפנים הנמוכות. כמו כן נדרשת הדריכה בגת, שהיא בחינת לב נשבר ונדכה.

19 והנה כנגד ב' בחינות יין הנ"ל כך נמשך ב' בחינת לבושי. וזהו כבס ביין לבושו⁶⁵ שיהיו לבושי המצות מכובסים עד"מ כמו בגד המכובס מן הלכלוך כך הנה אפי' [אפילו] פושעי ישראל⁶⁶ מלאים מצות⁶⁷ כו'.

והנה, כנגד שתי בחינות היין שהוזכרו לעיל נמשכות שתי בחינות של לבושים. זהו [פירוש] "כבס ביין לבושו": שלבושי המצות יהיו מכובסים, על דרך משל, כמו בגד שכובס והוסר ממנו הלכלוך. כך גם אפילו "פושעי ישראל מלאים מצות כו'".

שני סוגי היין מולידים שני סוגי לבושים, וזהו פירוש "כבס ביין לבושו". הלבושים שנוצרים על ידי המצוות צריכים להתנקות, כמו בגד שכובס והוסר ממנו הלכלוך; שכן אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות, ואף על פי כן, כפי שמוסבר בפסקה הבאה, לבושיהם נשארים מלוכלכים.

20 ואעפ"כ [ואף על פי כן] את פושעי' [פושעים] נמנו שלבושי המצות שלהם הם מלובשי' [מלובשים] בלבושים צואים שלהם משא"כ ע"י בחי' יין ושמחה של מצוה נעשה בחי' כבוס לבוש והתפשטות מלבושי' [מלבושיה / מלבושים] שבנוגה להתענג על ה' לבדו.

ובכל זאת, "את פושעי' נמנו", שכן לבושי המצוות שלהם מולכשים בלבושים הצואים שלהם. לעומת זאת, באמצעות בחינת היין והשמחה של מצווה, מתרחשת בחינת כיבוס הלבוש והפשטת הלבושים שבנוגה, כדי להתענג על ה' בלבד.

גם עם כל המצוות שהם מקיימים, אנשים כאלה "את פושעי' נמנו", מפני שלבושי המצוות שלהם עטופים בלבושים הצואים שלהם. יין השמחה שבמצווה מכבס את הלבוש ומסיר את הלבושים של נוגה — התחום שבו הטוב והרע מעורבים — כדי שהאדם יתענג על ה' בלבד.

וע"י בחי' דם ענבים⁶⁸ הוא בחי' יין אדום שהוא ענין התגברות הנפש לאהפכא חשוכא לנהורא⁶⁹ והמרירות על ריחוקו מאור פני ה' ונק' דם לפי שצריך יגיעת הנפש ויגיעת בשר בנפשו דמו.

ובאמצעות בחינת "דם ענבים", שהיא בחינת יין אדום, כלומר, התגברות הנפש [על עצמה] להפוך חושך לאור, והמרירות על ריחוקה מאור פני ה'. הוא נקרא "דם" מפני שהוא דורש יגיעת הנפש ויגיעת הבשר, בנפשו ובדמו.

"דם ענבים", שבסוף הפסוק, הוא היין האדום: מאבקה של הנפש להפוך חושך לאור, והמרירות על ריחוקה מאור פני ה'. הוא נקרא "דם" מפני שהוא דורש יגיעת הנפש והגוף, כאילו האדם מוסר את חייו ממש.

אך מ"מ נק' דם ענבים בחי' יין שצ"ל ע"י בחי' שמחה שהיא בחי' התבוננות מצד גדולת ה' אי"ס ב"ה וישוב אל⁷⁰ ה' וירחמהו.⁷¹

אך למרות זאת הוא נקרא "דם ענבים", בחינת יין, שכן הוא צריך לבוא באמצעות בחינת השמחה, שהיא בחינת ההתבוננות בגדולתו של ה', שהוא אין סוף ברוך הוא: "וישוב אל ה' וירחמהו".

אך הוא עדיין נקרא "דם ענבים", בחינת יין, משום שגם הוא צריך לבוא מתוך שמחה, באמצעות ההתבוננות בגדולתו האין-סופית של ה'. הפסוק "וישוב אל ה' וירחמהו" מתאר את השיבה הזאת, שהפסקה הבאה מסבירה.

21 וירחמהו דייקא דהיינו על ניצוץ אלהי [אלהות] שבו איך ירד פלאים מטה מטה כמ"ש במ"א

"וירחמהו" דווקא: כלומר, על ניצוץ האלוקות שבו, ועל כך שירד פלאים מטה מטה, כפי שנתבאר במקום אחר.

הדגש הוא במילים "וירחמהו": רחמי ה' מופנים לניצוץ האלוקות שבתוך האדם, שירד נמוך כל כך באופן מופלא.

ועי"ז נעשה בחי' סותו^{72,73} פי' סותו מלשון מסוה^{74,75,76} הוא כסוי הראש והפנים שיש ב' בחינות לבושי⁷⁷ לבוש הגוף ע"ד משל ולבוש הראש והפנים ע"ד משל.

ועל ידי כך נוצרת בחינת "סותו" (susso) [לבושו]. פירוש: "סותו" קשור למילה "מסוה" (masveh) [מסווה], שהיא כיסוי לראש ולפנים. שהרי יש שתי בחינות של לבושים: לבוש לגוף, על דרך משל, ולבוש לראש ולפנים, על דרך משל.

באמצעות רחמים אלה מתגלה הבחינה שהפסוק מכנה "סותו", כלומר "לבושו". אדמו"ר הזקן דורש את "סותו" כקשור ל"מסוה" — המסווה שמשה הניח על פניו — ולכן מדובר בכיסוי לראש ולפנים; לנשמה יש, כביכול, שני סוגי לבושים: אחד ל"גוף" שלה ואחד ל"ראש ולפנים" שלה.

22 והנה עי"י בחי' יין המשמח נמשך בחי' לבוש לבחי' הגוף של הנפש שהוא בחי' לבושי מדות הנפש אהבה ויראה כו'

קעת, באמצעות בחינת "יין המשמח", נמשכת בחינת לבוש לבחינת הגוף של הנפש, שהיא בחינת לבושי המדות של הנפש — אהבה ויראה וכו';

"יין המשמח", שמחת המצווה, יוצר לבוש ל"גוף" של הנפש, כלומר לרגשותיה. אלה לבושי האהבה והיראה של הנפש.

אבל עי"י בחי' דם ענבים נמשך לבחי' הראש והפנים של הנפש והוא בחי' ראייה ושמיעה.

אבל באמצעות בחינת "דם ענבים" נמשך לבוש לבחינת הראש והפנים של הנפש, שהיא בחינת הראייה והשמיעה.

"דם ענבים", המאבק המר של התשובה, יוצר לבוש נעלה יותר ל"ראש ולפנים" של הנפש — לראייה ולשמיעה שלה. הפסקה הבאה מסבירה מדוע לבוש זה נעלה יותר.

23 וכמ"ש הביטו אליו ונהרו⁷⁸ וגו'. וכי אפשר להסתכל בשכינה כו' אלא היינו לאסתכלא ביקרא דמלכא כו'

כמו שנאמר, "הביטו אליו ונהרו" וגו'. אך האם אפשר להביט בשכינה [הנוכחות האלוקית] וכו'? אלא הכוונה היא "לאסתכלא ביקרא דמלכא" וכו'.

הפסוק "הביטו אליו ונהרו" עוסק בראיית ה', שהיא בחינה של הראש והפנים. מאחר שאי אפשר להביט בשכינה כפשוטו, אדמו"ר הזקן מסביר שהכוונה היא להביט "לאסתכלא ביקרא דמלכא".

והענין כמאמר רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] במקום שבע"ת [שבעלי תשובה] עומדים^{79,80} כו' כי צדיקים גמורים ע"י שמחה של מצוה והתענוגם על ה' ממשיכים ענג העליון מלמעלה למטה

העניין הוא כפי שאמרו חז"ל: "במקום שבע"ת עומדים" וכו', כלומר, בעלי תשובה [השבים בתשובה]. הצדיקים הגמורים, באמצעות שמחת המצוה והתענוג שלהם כה', ממשיכים את התענוג העליון מלמעלה למטה,

חז"ל לימדו שבעלי תשובה עומדים במקום שבו אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד. הצדיקים הגמורים עובדים את ה' באמצעות שמחת המצוה והתענוג שלהם כה', וכך הם ממשיכים את התענוג העליון מלמעלה למטה.

אבל הבעל תשובה ע"י התגברותו על הרע שבנפשו במסירת נפש היא בבחי' הסתלקות מלמטה למעלה כדרך הגבורות ורשפי אש⁸¹ כו'. ולכן נעשה לכוש לנשמתו ג"כ למעלה על בחי' ראש הני"ל:

ואילו בעל התשובה, באמצעות התגברותו על הרע שבנפשו במסירות נפש, נמצא בבחינה של עלייה מלמטה למעלה, בדומה לגבורות [כוחות של גבורה] ול"רשפי אש" וכו'. לכן נעשה גם לנשמתו לכוש למעלה, בבחינת הראש הנזכרת לעיל.

אולם בעל התשובה מתגבר על הרע שבנפשו במסירות נפש; עבודתו היא עלייה מלמטה למעלה, בדומה לגבורות ול"רשפי אש" המתפרצים כלפי מעלה. לכן גם נשמתו מתלבשת בלבוש במדרגה העליונה יותר, בבחינת הראש שלה.

קטע 5 • 241-26

שלמות האדם

24 והנה זהו כל עבודתנו בקיום המצות⁸² בזמן הזה להמשיך לנפש שתתעלה בעילוי אחר עילוי לאור באור א"ס ב"ה ותהיה הנפש צרורה⁸³ כו'.

כעת, כל עבודתנו בקיום המצוות היא להמשיך [אור] אל הנשמה, כדי שתעלה מעלייה לעלייה ותואר באור אין סוף, ברוך הוא, ושהנשמה תהיה "צרורה" וכו'.

בזמננו, כל מטרת קיום המצוות היא להעלות את הנשמה מדרגה לדרגה, כדי שתאיר באור אין סוף ותהיה "צרורה בצרור החיים". עבודתנו כעת מועילה בעיקר לנשמה עצמה.

אבל תכלית השלימות של ימות המשיח בקיום המצות ומעשה הקרבנות שיהיו הקרבנות כבשים ופרים וכו' ג"כ נכללים ומתעלים בעילוי אחר עילוי באור א"ס ב"ה.

אבל שלמותם העליונה של ימות המשיח, בקיום המצוות ועבודת הקרבנות, היא שגם הקרבנות — כבשים ופרים וכו' — ייכללו ויתעלו מעלייה לעלייה באור אין סוף, ברוך הוא.

בימות המשיח, לעומת זאת, שלמות המצוות והקרבנות תהיה בכך שגם בעלי החיים עצמם — הכבשים והפרים שבקרבנות — ייכללו ויתעלו באור אין סוף. תפילה אינה יכולה להשיג זאת.

אך בזמן הגלות אי אפשר לנפש האדם להעלותם ולקשרם במקורם מאחר שהיא מקושרת בעצמה למטה.

אבל בזמן הגלות אין הנשמה האנושית יכולה להעלות אותם ולקשור אותם למקורם, משום שהיא עצמה קשורה למטה.

בגלות האדם אינו יכול להעלות את בעלי החיים ולקשור אותם למקורם, משום שנשמתו שלו עדיין קשורה למטה.

אבל לימות המשיח שיקויים ונגלה כבוד⁸⁴ ה' וראו כל בשר וגו'. שנשמות ישראל יהיו במעלה אז יהיה זמן קיום המעשה⁸⁵ והעלאת ניצוצות שנפלו אפילו הבהמות.

אבל בימות המשיח, כאשר יתקיים "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וגו'", ונשמות ישראל יהיו אז במעלה, יגיע הזמן לקיום המעשה ולהעלאת הניצוצות שנפלו, אפילו אלה שבבהמות.

בימות המשיח, כאשר "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וגו'", נשמות ישראל יהיו במעלה גבוהה. אז יגיע זמן המעשה באמת, ובו יעלו גם ניצוצות הקדושה שנפלו לתוך בעלי החיים.

25 וכמו שהיה בתחלת בריאת העולם שקודם שנבר' [שנברא] אדם הראשון נא' [נאמר] ואדם אין לעבד⁸⁶ את האדמה וגו'.

כך היה גם בראשית בריאת העולם: קודם שנברא אדם הראשון, נאמר: "ואדם אין לעבד את האדמה וגו'".

אותו דפוס הופיע גם בבריאת העולם. קודם שנברא אדם, נאמר בתורה: "ואדם אין לעבד את האדמה" — העולם היה חסר מי שיעבוד בו.

ואח"כ נעשה אדם ויניחם בגי' [בגן עדן] לעבדה ולשמרה.⁸⁷ אלא שאח"כ⁸⁸ ויגרש את האדם^{89,90} וגו' כלומר שלא הי' [היה] בבחי' אדם והוצרך לילך ולתקן נפשו.

לאחר מכן נברא אדם, "ויניחם בגי' לעבדה ולשמרה". אולם לאחר מכן נאמר: "ויגרש את האדם וגו'"; כלומר, הוא לא היה בבחינת אדם, והיה עליו ללכת ולתקן את נפשו.

אדם נברא והושם בגן עדן "לעבדה ולשמרה", אך לאחר החטא גורש משם. הדבר מלמד שעדיין לא היה באמת בדרגת אדם, "אדם", והיה עליו לצאת ולתקן את נפשו.

26 ושלמות בחי' אדם הוא בזמן המשיח שנאמר עליו הנה ישכיל עבדי⁹¹ ירום ונשא וגבה מאד מאד"הוא אותיות אד"ם.⁹²

שלמות מדרגת אדם (adam) תהיה בימות משיח (Mashiach), שעליו נאמר: "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד". המילה מאד (me'od) מורכבת מאותיות אותיות כמו אדם.

מדרגת אדם השלמה תושג רק בימות משיח, שעליו אומר ישעיהו: "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד". המילה מאד מורכבת מאותיות אותיות כמו אדם.

וכן ראשי תיבות אד"ם אד"ם דו"ד משי"ח שבזמן ימות המשיח נשלם בחינת אדם ואזי הוא זמן היום לעשותם זמן קיום המצות בשלימות⁹³ שיהיה הקרבת קרבנות כמצות רצונך.^{94, 95}

כך גם ראשי התיבות של אדם הם אדם, דוד ומשיח. בימות המשיח תושלם בחינת אדם, ואז יגיע הזמן של "היום לעשותם" — הזמן לקיום המצוות בשלמות, שבו יוקרבו קרבנות "כמצות רצונך".

אותיות אדם הן גם ראשי התיבות של אדם, דוד ומשיח, ובכך הן מראות שמה שהחל באדם נשלם במשיח. אז יגיע הזמן האמיתי של "היום לעשותם", שבו המצוות יתקיימו בשלמות והקרבנות יוקרבו "כמצות רצונך".

משא"כ בזמן הגלות אין עשיית המצוה [המצוה / המצוה] כרצונך ממש אלא לעילוי הנפש שיתקן בחי' אדם שלא יהיה ואדם אין לעבד.

לעומת זאת, בזמן הגלות עשיית המצוות אינה באמת "כמצות רצונך", אלא [היא] נועדה להעלות את הנפש, כדי שתתקן את בחינת אדם, וכך לא יהיה עוד "ואדם אין לעבד".

בגלות, לעומת זאת, המצוות עדיין אינן נעשות באמת "כמצות רצונך". כעת הן מעלות את הנפש ומתקנות את בחינת אדם, כדי שהעולם לא יישאר עוד במצב של "ואדם אין לעבד".

אבל עיקר העבודה לעבדה ולשמרה הוא בימות המשיח דוקא.

אבל העבודה העיקרית של "לעבדה ולשמרה" היא דווקא בימות המשיח.

העבודה העיקרית של "לעבדה ולשמרה" — קיום המצוות בשלמותן — שייכת דווקא לימות המשיח.

והתפלה שהיא בחי' נשיאת הנפש הוא כנגד הקרבנות אבל אינה בבחי' קרבנות ממש כי שם בחינת עליות כל העולמות בכלל ואפילו נפש הבהמה היורדת למטה לארץ.^{96, 97}

והתפילה, שהיא בחינת נשיאת הנפש, מקבילה לקרבנות, אך אינה בגדר קרבנות ממש, שכן בקרבנות יש בחינה של עליית כל העולמות בכלל, ואפילו נפש הבהמה, היורדת למטה לארץ.

התפילה, נשיאת הנפש, נתקנה כנגד הקרבנות, אך אינה קרבן ממש: הקרבן מעלה את כל העולמות יחד, ובכללם אפילו את נפש הבהמה, היורדת למטה לארץ. בכך מתורצת השאלה שהוצגה בתחילת המאמר.

עיר, אתון ובן

27 והנה על בחינת גפן ויין הנ"ל נאמר אסרי לגפן עירה⁹⁸ פי שבימות המשיח שיושלם בחיי אדם אז יהיו

כלל ישראל מתעלים במעלה העליונה שיהיה בבחי' גפן ויין המשמח בשמחה של מצוה

וכעת, על בחינת הגפן והיין שהוזכרו לעיל, נאמר "אסרי לגפן עירה". פירוש הדבר הוא שבימות המשיח, כאשר בחינת אדם (adam) תושלם, יתעלה כלל ישראל למעלה העליונה, ויהיה בבחינת גפן ויין "יין המשמח", בשמחה של מצוה;

אדמו"ר הזקן מיישם כעת את עניין הגפן והיין בפסוק. בימות המשיח, כאשר בחינת אדם תגיע לשלמות, יתעלה כל עם ישראל למדרגת הגפן ויין המשמח — שמחה של מצוה.

וגם יהי [יהיה] אוסרי אוסר יו"ד שבחי' יו"ד היא בחי' חכ' [חכמה] עילאה הוא אוסר ומקשר לבחי' גפן

וגם תהיה בחינת "אוסרי" (osri), כלומר "אוסר" (oser) ויו"ד: בחינת היו"ד, שהיא בחינת חכמה עילאה, קושרת ומחברת אל בחינת הגפן.

הוא דורש את "אוסרי" במשמעות של "אוסר" ויו"ד: היו"ד, המייצגת את החכמה העילאה, היא שקושרת ומחברת אל הגפן — עם ישראל בשמחתו.

(וענין החכמה הוא בחי' בטול שצ"ל בהשמח [בהשמחה] עמי"ש ע"פ ולא נחם אלקי דרך ארץ פלשתים⁹⁹ וע"פ ביום השמע"צ [השמיני עצרת]).¹⁰⁰ ועי"ז יהי [יהיה] בבחי' עירה.

(עניין החכמה הוא בחינת ביטול, שצריך להיות נוכח בשמחה; ראו את המבואר על הפסוק "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים" ועל הפסוק "ביום השמע"צ"). ועל ידי כך יהיו בבחינת עירה.

בהערת אגב מסביר אדמו"ר הזקן שחכמה עניינה ביטול, שצריך ללוות את השמחה, ומפנה לביאוריו על שני פסוקים אחרים. באמצעות הקישור הזה יגיעו ישראל למדרגת עירה, שתבאר בהמשך.

כי הנה עירה סובל כ' פירושם לשון עיר פרא אדם ובחי' עיר אלהים.

כי הנה למילה עירה (iroh) יש שתי משמעויות: משמעות של עיר (ayir), כלומר "עיר פרא אדם", וכן בחינת עיר, "עיר אלהים".

המילה עירה יכולה להתפרש בשתי דרכים: "עיר" במובן של וילד חמור, כרמז לפסוק באיוב "עיר פרא אדם יולד", או "עיר" במובן של עיר, כמו "עיר אלהים". אדמו"ר הזקן מסביר כיצד האחת נעשית לאחרת.

וביאור הדבר כי עיר פרא אדם יולד¹⁰¹ כתיב [כתיב]. פי' יולד היינו כשהמדוי' אצלו כתולדתו וטבעו שלא נהפכו אצלו לעמוד כנגד טבעו כי זהו עבודת האדם לעמוד נגד טבעו הקשה מפני אהבת ה' ויראתו.

וביאור הדבר: כתוב "עיר פרא אדם יולד". "יולד" פירושו שמדותיו של האדם הן כפי שהיו בלידתו וכפי טבעו; הן לא השתנו בו כך שיוכל לעמוד נגד טבעו. שהרי עבודת האדם היא לעמוד נגד טבעו הקשה מתוך אהבת ה' ויראתו.

הפסוק באיוב אומר "עיר פרא אדם יולד". "יולד" מתאר אדם שמדותיו עדיין כפי שהיו בלידתו, והן נמשכות אחר טבעו; עבודת ה' האמיתית היא לעמוד נגד טבעו הקשה מתוך אהבה ויראה של ה'.

משא"כ כשהטבע מסייע אין זו עבודה תמה ונקרא עיר פרא אדם

אבל כאשר הטבע מסייע לו, אין זו עבודה שלמה, והוא נקרא "עיר פרא אדם".

כאשר טבעו של אדם מסייע לו, עבודתו אינה שלמה, והוא עדיין בבחינת "עיר פרא אדם".

אבל כשהוא מקושר בבחי' גפן בחי' יין היוצא מן הגפן ע"י דריכה ומן הרגליות וכו' כנ"ל אזי נעשה בחי' עירה עיר ה' שהוא בחי' עיר אלהינו כמו שאמרו רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] אימתי נקרא גדול כשהוא בעיר¹⁰² אלהינו¹⁰³ וגוי'.

אבל כשהוא קשור בבחינת הגפן — בחינת היין היוצא מן הגפן על ידי דריכה, ומן הגפנים הנמוכות וכו', כנזכר לעיל — אזי הוא נעשה בבחינת עירה, עיר ה', שהיא בחינת "עיר אלהינו", כפי שאמרו חז"ל: "אימתי נקרא גדול כשהוא בעיר אלהינו וגוי".

אבל כאשר הוא קשור לגפן, ליין הנסחט ממנה באמצעות הכנעה ולב נשכר, כפי שהתבאר לעיל, הוא נעשה עירה במשמעותה השנייה — "עירו": עיר ה'. חז"ל מלמדים שה' נקרא גדול כאשר הוא נמצא "בעיר אלהינו"; לכן האדם שנעשה לעיר זו הוא המקום שבו ה' נקרא גדול.

28 ולשרקה בני אתונו.¹⁰⁴ הנה שורקה היא זמורה רכה וילדה שענביה מועטים עדיין ומעט יין היוצא

ממנה נק' שורקה נקודת שור"ק

"ולשרקה בני אתונו". שורקה (sorekah) היא זמורה רכה וצעירה שענביה עדיין מעטים, וממנה יוצאת כמות קטנה של יין; היא נקראת שורקה, [על שם] התנועה שורוק (shuruk).

אדמו"ר הזקן עובר לביטוי הבא, "ולשרקה בני אתונו". שורקה היא זמורה ורכה, שיש בה מעט ענבים ומעט יין, והוא קושר את שמה לתנועה שורוק.

כי הנה גפן הוא בחינת סגו"ל וגם כל נקודת גפן הוא סגו"ל

הגפן (gefen) היא בחינת סגול (segol), וגם כל סימני הניקוד של גפן הם סגול.

הגפן הבשלה, גפן, מקבילה לתנועה סגול — שלוש נקודות בצורת משולש — שכן שתי התנועות במילה גפן הן סגול.

וכדכתי [ונכדכתיב] גפן ממצרים תסיע¹⁰⁵ וגוי כסו הרים צלה¹⁰⁶ פי צלה בחיי צל כמ"ש הי צלך^{107, 108} דהיינו ישת חשך סתרו¹⁰⁹ והוא העולה למעלה ומכסה על בחיי הרים שהם האבות.

כמו שכתוב "גפן ממצרים תסיע וגוי", "כסו הרים צלה". פירוש: "צלה" היא בחינת צל, כמו שכתוב "הי צלך", כלומר "ישת חשך סתרו"; והוא העולה למעלה ומכסה על בחינת "הרים", שהם האבות.

אדמו"ר הזקן מביא את הפסוק על הגפן ממצרים, שממשיך: "כסו הרים צלה". ה"צלה" של הגפן היא בחינת "הי צלך", כלומר "ישת חשך סתרו": דרגה נסתרת של אלקות, העולה למעלה מן ה"הרים" — האבות — ומכסה עליהם.

29 והנה האבות הם שלשה בחינת סגו"ל. וזהו בחיי גפן. אבל שורקה הוא בחיי נקודת השורק והשור"ק יש בו גי' גי' גי' נקודות¹¹⁰ שבסגו"ל אלא שהם זה למטה מזה.

האבות הם שלושה, כנגד בחינת סגול (segol), וזהו בחינת גפן (gefen). ואילו שורקה (sorekah) היא בחינת הניקוד שורק (shuruk); גם בשורק יש שלוש הנקודות של הסגול, אלא שהן מסודרות זו מתחת לזו.

שלושת האבות מקבילים לסגול, הניקוד שיש בו שלוש נקודות, ולכן גם לגפן, שניקודה הוא סגול. שורקה מקבילה לשורק, שגם בו שלוש נקודות, אך הן מסודרות זו מתחת לזו.

כך הנה שכשהאדם הוא בבחי' התקרבות והתלהבות בכח גי' נקודות ממטה למעלה ומלמעלה למטה והממוצע וכו' וכמ"ש במ"א אזי נקרא בחיי סגו"ל.

כך, כאשר אדם נמצא בבחינת התקרבות והתלהבות עזה, מכוח שלוש הנקודות — מלמטה למעלה, מלמעלה למטה, והנקודה האמצעית וכו', כפי שנתבאר במקום אחר — הוא נקרא בחינת סגול.

אדם שקרוב לה' ולבו בוער בהתלהבות דומה לסגול. כמו האבות, הוא עובד את ה' בשלוש התנועות: מלמטה למעלה, מלמעלה למטה, ובדרך האמצעית שביניהן.

אבל כשהוא בבחינת ריחוק מקום אלא שהוא¹¹¹ בבחי' הודאה כלומר שיודע שהוא רחוק¹¹² מה' ונעשה כפוף ומודה ואין ערב לכו לגשת¹¹³ מפני ביטולו נקרא בחינת שור"ק

אבל כאשר הוא בבחינת ריחוק, אלא שהוא בבחינת הודאה — כלומר, הוא יודע שהוא רחוק מה', נעשה כפוף ומודה בכך, ולבו אינו מעז לגשת, מפני הביטול (bittul) [התבטלות לפני ה' תוך כדי קיום] שלו — הוא נקרא בחינת שורק.

אדם שמרגיש רחוק מה', אך מכיר בכך, מתכופף בענווה ואינו מעז להתקרב מפני הביטול שלו, נקרא בחינת שורק.

ושלש נקודות זו למטה מזו. כלומר שמשפיל עצמו מטה מטה להיות רחוק בעיניו להגיע לזה באומרו מי אנכי וכי ועיי זה נעשה מבחי אתונו בחי בני בחי בן וכמ"ש בנים אתם¹¹⁴ וגוי להיות כמו ברא כרעא דאבוה.¹¹⁵

[יש בו] שלוש נקודות זו מתחת לזו. כלומר, הוא משפיל את עצמו עוד ועוד, עד שבעיניו הוא רחוק מלהגיע לכך, באומרו "מי אנכי וכי". ובאמצעות זאת נעשית בחינת "אתונו" לבחינת "בני", לבחינת בן, ככתוב "בנים אתם וגוי", כדי להיות כמו "ברא כרעא דאבוה".

שלוש הנקודות של השורק, זו מתחת לזו, מתארות אדם שמשפיל את עצמו עוד ועוד, מרגיש שהקרבה לה' רחוקה ממנו ושואל: "מי אנכי". דווקא באמצעות כך בחינת "אתונו" נעשית בחינת "בני": הוא מגיע לבחינת "בנים אתם" לה', כמו "ברא כרעא דאבוה".

30 והנה התהפכות בחינות אלו נעשו עיי כבס ביין¹¹⁶ וגוי כבס לשון עבר

כעת, התהפכות בחינות אלה נעשית באמצעות "כבס ביין וגוי". "כבס" היא צורת עבר.

ההתהפכות של "עירה" (iroh; עיר צעיר) של "אתון" ל"בן" נעשית באמצעות "כבס ביין וגוי". המילה "כבס" היא בלשון עבר: שלמותם של ימות משיח (Mashiach) תלויה בכביסה שכבר נעשתה.

שתכלית השלימות של ימות המשיח ושלמות בחינת אדם להיות בחי עירה ובחי בן הוא עיי שכבר כבס ביין הגלות שעיי עבודתנו בזמן הגלות לעורר את האהבה ושמחה של מצוה אתהפכא חשוכא לנהורא והוא תכלית של ימות המשיח כנ"ל:

השלמות העליונה של ימות משיח, ושלמות בחינת אדם (adam) כך שתהיה בבחינת עירה (iroh; עיר צעיר) ובבחינת בן, מושגת באמצעות כך שכבר כבס ביין הגלות: בעבודתנו בזמן הגלות, שבה אנו מעוררים את האהבה ואת השמחה של מצוה (mitzvah), החושך נהפך לאור, וזו התכלית העליונה של ימות משיח, כפי שנתבאר לעיל.

הכביסה הזאת נעשית כעת, בזמן הגלות: כשאנו מעוררים אהבה לה' ושמחה של מצוה, עבודתנו הופכת את החושך לאור. זו התכלית שמתגשמת בימות משיח, כפי שנתבאר לאורך המאמר.

בעבודה

המאמר דורש מרירות ושמחה גם יחד, ובסדר הנכון. תחילה האדם עורך חשבון נפש כן על מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו שלא היו לשם שמים, מתוך ענווה – "ונפשי כעפר לכל תהיה" – ולב נשבר. לאחר מכן הוא מתבונן בכך שכל מצווה היא רצונו של ה' עצמו, הממשיך את אור אין סוף, והוא שמח ומתענג בה'. ככל שהכיסופים עמוקים יותר, כך גדלה השמחה; והעצב, השייך לגוף, אינו צריך להתערב בשמחת הנפש. מצוות הנעשות בדרך זו מכבסות את לבושי הנפש כבר עכשיו, בגלות, ומכינות את השלמות של ימי המשיח.

שאלות לשיחה

1. מדוע המאמר מדגיש שימי המשיח הם זמן של "עשייה" ולא של קבלת שכר?
2. אם התפילה מעלה את נפשו של האדם, מדוע הקרבנות מן החי נקראים "כמצות רצונך"?
3. כיצד אפשר לומר שישאל "מקדשי שמך", אם ה' קדוש מצד עצמו?
4. מדוע מרירות ה"יין האדום" צריכה לבוא לפני שמחת ה"יין הלבן", וכיצד מונעים ממנה להפוך לעצב?
5. מה מבדיל בין עבודת ה' בבחינת סגול לבין עבודתו בבחינת שורק, ומדוע השורק הענוותני עושה את האדם ל"בן"?

הערות

פסקה 1

1 אסרי לגפן עירה

ההערה פותחת בהפניה להערות המקורות של הרבי, שנדפסו קודם לכן במהדורת קה"ת.

הערת קה"ת

ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. אוה"ת כרך ה תתרו, א. המאמר עם הגהות בכרך ו תתשכח, ב. תתשלו, ב. ובכרך ז תתתסח, ב. פלח הרמון בראשית קכה, א. המאמר הוא משנת תקס"ד. ראה ברשימת המאמרים שם עי שמה הערה 21. בענין המבואר בהמאמר מעלת מדרי' הצדיקים ומעלת עבודת הבע"ת ואהבה רבה ואהבה בתענוגים — ראה בקונטרס העבודה בסופו מכתב מדי' שבט תרצ"א, מכ"ק אדמו"ר מהור"צ זצוקלה"ה. בלקו"ת בלק עד, א. נצבים נ, א. שה"ש יז, ב. כ, ד, לו, ג. מציין לד"ה זה.

2 אסרי לגפן עירה

יעקב, כשהוא מברך את בנו יהודה לפני מותו, מתאר ארץ עשירה כל כך בגפנים, עד שאדם יקשור חמור לגפן מובחרת ויכבס את בגדיו ביי: "אסרי לגפן עירה... כבס בייך לכושו, וכדם ענבים סותו". המאמר קורא זאת כתיאור ימות המשיח ומסביר את הפסוק ביטוי אחר ביטוי.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתנו כבס ביין לבשו וכדם ענבים סותה: Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מט, יא.

3 מקרא זה נאמר לימות המשיח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תרגום אונקלוס ורש"י ע"פ עד כי יבא שילה.

4 עד כי יבא שילה

רש"י מסביר ש"עד כי יבא שילה" מתייחס למלך המשיח, שהמלכות שייכת לו, ומציין שאונקלוס מתרגם זאת באותו אופן. הערת קה"ת מפנה לכאן כדי לתמוך בקריאת הפסוק כעוסק בימות המשיח.

Rashi on Genesis 49:10-12 רש"י על בראשית מ"ט:י-י"ב

לא יסור שבט מיהודה. מְדוּד וְאַיִלָּה, אֵלֹו רֹאשֵׁי גְלִיּוֹת שֶׁבִבְבֶּל, שְׂרֹוּדִים אֶת הָעָם בְּשִׁבְט שְׁמֹנִים עַל פִּי הַמַּלְכוּת (בראשית רבה): ומחקק מבין רגליו. הַתְּלִמִּידִים, אֵלֹו נְשִׂיאֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: עד כי יבא שילה. מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁהַמַּלְכוּת שְׁלוֹ, וְכֵן תִּרְגְּמוּ אֲנִקְלוֹס. וּמִדֶּרֶשׁ אֲגִדָּה שִׁילֹו – שִׁי לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, יִבְלֹו שִׁי לְמוֹרָא (תהילים ע"ו): ולו יקהת עמים. אֲסַפֶּת הָעַמִּים, שֶׁהֵיוּ ד עֶקֶר הָיָא בִּיסוּד, כְּמוֹ פִּעְתָּךְ (יחזקאל כ"ח), וּפְעָמִים שְׁנוֹפְלֶת מִמֶּנּוּ, וְכֵמָּה אוֹתִיּוֹת מִשְׁמָשׁוֹת בְּלִשׁוֹן זֶה, וְהֵם נִקְרָאִים עֶקֶר ...

לא יסור שבט מיהודה THE SCEPTRE SHALL NOT DEPART FROM JUDAH — Even after the house of David ceases to reign. For this refers to the Chiefs of the Exile in Babylon who ruled having been appointed by (שבט) the government (Sanhedrin 5a; Horayot 11b) AND THE LAWGIVER FROM BETWEEN HIS FEET — This

refers to the scholars of the Torah: the Princes of the Land of Israel (as Hillel and his descendants who were Heads of ... Schools only and had

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain)

5 עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים

הפסוק הקודם, בברכת יעקב ליהודה: "לא יסור שבט מיהודה... עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים". פשוטו של דבר, המלכות תישאר בידי יהודה; מכיוון ששילה הוא המשיח, אדמו"ר הזקן קורא את הפסוק הבא כעוסק בימות המשיח.

Genesis 49:10 בראשית מ"ט:י

לא־יִסּוּר שִׁבְט מִיְהוּדָה וּמַחֲקֵק מִבֵּין רִגְלָיו עַד כִּי־יָבֹא שִׁילָה וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים:

The sceptre shall not depart from Judah, Nor the ruler's staff from between his feet, As long as men come to Shiloh; And unto him shall the obedience of the peoples be

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 2

6 אין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד בלבד

שמואל אומר: "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד". אדמו"ר הזקן נעזר בדבריו כדי להראות שימות המשיח עדיין שייכים לסדר העולם הזה.

Berakhot 34b:20-21 ברכות ל"ד ב:כ-כ"א

וּפְלִיגָא דְשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לְיָמֵי הַמְּשִׁיחַ אֱלָא שְׁעִבּוּד מַלְכוּיּוֹת בְּלָבָד. שְׁנֵאֲמַר: "כִּי לֹא יִחַדֵּל אֲבִיּוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ". וְאָמַר רַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַנִּבְיָאִים כּוֹלֵן לֹא נִתְּנָאֻ אֱלָא לְבַעֲלֵי תְשׁוּבָה, אֲבָל צְדִיקִים גְּמוּרִים "עֵין לֹא רָאָתָה אֱלָקִים זִוְלָתָךְ".

This is at variance with the opinion of Samuel who said : There is no difference between this world and the days of the Messiah, except the servitude of the heathen kingdoms alone ; as it is said, "For the poor shall never cease out of the land" (Deut. xv. 11). R. Hiyya b. Abba also said in the name of R. Johanan : Every prophet only prophesied for the penitent ; but as for the perfectly righteous, "No eye hath seen ... what G-d, and nobody but Thee, will work

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

Sanhedrin 91b:11-12 סנהדרין צ"א ב:י"א-י"ב

וּלְשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר: אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לְיָמֵי הַמְּשִׁיחַ אֱלָא שְׁעִבּוּד גְּלִיּוֹת בְּלָבָד, לֹא קִשְׂיָא: כָּאֵן בְּמַחְנֶה צְדִיקִים, כָּאֵן בְּמַחְנֶה שְׂכִינָה. רַבָּא רַמִּי: כְּתִיב "אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה", וְכְתִיב "מַחְצִי וְאֲנִי אֶרְפָּא". אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: מַה שְּׂאֲנִי מִמִּית – אֲנִי מַחֲיָה, וְהֵדָר מַה שְּׁמַחְצִי – וְאֲנִי אֶרְפָּא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar I, 139a זח"א קלט, א

הערת קה"ת

ברכות לד, ב. סנהדרין צא, ב. זח"א קלט, א.

7 אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד בלבד

הערת קה"ת מביאה את הקטע הזה מהוהר לצד דברי התלמוד, כאסמכתא לאותה הוראה.

Zohar, Toldot 7:62-8:66 ספר זוהר, תולדות ז'ס"ב-ח'ס"ו

8 היום לעשותם

משה מצווה את ישראל: "ושמרת את המצוה ... אשר אנכי מצוך היום לעשותם". הביטוי "היום לעשותם" נעשה כינוי לתקופה שבה מקיימים את המצוות.

Deuteronomy 7:11 דברים ז'יא

ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9 היום לעשותם ולא לקבל שכרן

רבי יהושע בן לוי דורש את הפסוק: "היום לעשותם ולא למחר לעשותם, היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם". אדמו"ר הזקן כולל את ימות המשיח בתוך אותו "היום".

Eruvin 22a:5-6 עירובין כ"א:ה-ה'

והיינו דאמר רבי יהושע בן לוי: מאי דקתיב "אשר אנכי מצוך היום לעשותם", "היום לעשותם" — ולא למחר לעשותם, "היום לעשותם" — למחר לקבל שכרם. אמר רבי חגי, ואיתימא רבי שמואל בר נחמני: מאי דקתיב "אך אפינים"? "אך אף" מבעי לקה!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 3

10 ועיקר היום לעשותם ותכלית השלימות של המעשה יהי בימות המשיח

הרבי מצטט שם את השורה הזאת ומפנה למאמר Vechacha 5637 (וככה תרלי"ו) שב-Toras Shmuel (תורת שמואל), וכן לרמב"ם בסוף Laws of Kings Repentance (הלכות תשובה), chapter 9, ובסוף Laws of Kings (הלכות מלכים), שממנו משתמע אותו רעיון. הוא מוסיף שהרמב"ם הולך לשיטתו, שלפיה ההבדל היחיד בין העולם הזה לימות המשיח הוא השעבוד למלכויות; עמדה זו חולקת על דברי חכמים ב-Shabbos 151b.

הערת קה"ת

בקובץ ליובאוויטש שנה בי חוברת די מציינ על זה כ"ק אדמו"ר זי"ע בעי 58 בהערה 8 "ראה ד"ה וככה תרלי"ו (תורת שמואל שער רביעי) פרק יז ואילך. וכן משמע גם ברמב"ם הלי תשובה סוף פ"ט וסוף הלכות מלכים, אבל הרמב"ם לשיטתו דאין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד דפליגא על מרז"ל דשבת (קנא, ב)".

11 לעבדה ולשמרה

"ויקח ה' אלקים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה". בפשטות, אדם הונח שם כדי לעבד את הגן ולטפל בו; אדמו"ר הזקן, בעקבות זוהר, מפרש

זאת כעבודתו של אדם בקיום המצוות.

Genesis 2:15 בראשית ב'ט"ו

ויקח ה' אלקים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, טו.

12 לעבדה זו מ"ע, ולשמרה זו מלית

אחד המקורות שמציינת הערת קה"ת לפירוש שלפיו "לעבדה" פירוש מצוות עשה, ו"ולשמרה" — איסורים.

Zohar I, 27a זח"א כז, א

Zohar III, 165b זח"ג קסה, ב

הערת קה"ת

ראה תרגום יונתן עה"פ. זח"א כז, א. ת"י סוף תי נד. זח"ג קסה, ב. של"ה טז, א. ילקוט ראובני ואור החיים עה"פ.

13 לעבדה זו מצות עשה. ולשמרה זו מצות לית

הערת קה"ת מונה את פירוש אור החיים על פסוק זה בין המקורות לפירוש הזה.

Or HaChaim on Genesis 2:15 אור החיים על בראשית ב'ט"ו

14 ויגרש את האדם

"ויגרש את האדם" מגן עדן לאחר החטא, ובכך הסתיים הקיום המושלם של "לעבדה ולשמרה".

Genesis 3:24 בראשית ג'כ"ד

ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים:

So He drove out the man; and He placed at the east of the garden of Eden the cherubim, and the flaming sword which turned every way, to keep the way to the tree of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ג, כד.

15 שכמה מצוות התלוים בארץ דוקא

הקטע ההוא, העוסק בשאלה מדוע המרגלים לא רצו להיכנס לארץ, אומר שכמעט כל המצוות המעשיות תלויות דווקא בארץ ישראל, ובעיקר המצוות הקשורות לזרעים ולקורבנות.

הערת קה"ת

ראה רמב"ן ס"פ אחרי יח, כד. לקו"ת שלח לו, ג. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע"ה.

16 כמעט ארבע הידות

ההערה מפנה לשם בקשר לנתון "כמעט ארבע חמישיות" מן המצוות.

הערת קה"ת

ראה מאמרי אדה"א קונטרסים ע' רסו הערה פ"ו.

פסקה 4

17 דלכאורה התפלה במעלה העליונה יותר . . ולמה יהי הקרבנות במעלה העליונה . . כמצות רצונך

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

ויו נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי הבשילו אשכוליתיה ענבים הגיע
זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה
Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)
Zohar I, 239b זח"א רלט, ב
הערת קה"ת
חולין צב, א. זח"א רלט, ב.

פסוקה 6

23 לא היו מביאין מן הדליות אלא מן הרגליות

אור התורה (אור התורה), במאמר זה, מציין שהמקור הוא המשנה שבסוף
פרק 8 של Menachos (משנה 6). בסדר התלמוד מדובר בפרק 9, בדף
86b.
הערת קה"ת
בארה"ת כאן ע' תתשכט מציין: "ספ"ח [מ"ו] דמנחות במשנה". ובגמ' מנחות
(הוא פ"ט) פו, סע"ב במשנה.

24 לא היו מביאין מן הדליות אלא מן הרגליות

המשנה פוסקת שאין מביאים יין לנסכים מגפנים מודלות, אלא מגפנים
נמוכות. אדמו"ר הזקן לומד מכך שהיין המשובח ביותר בא מן הענבים
הקרובים ביותר לקרקע.
Menachot 86b:12 מנחות פ"ו ב:י"ב
אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים ולא ממה שנוצר
ביניהן ואם הביא כשר אין מביאין הליסטיון ואם הביא כשר אין מביאין
ישן דברי רבי וחכמים מכשירין אין מביאין לא מתוק ולא מעושן ולא
מבושל ואם הביא פסול ואין מביאין מן הדליות אלא מן הרגליות ומן
הכרמים העבודין
Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

פסוקה 7

25 נפשי כעפר לכל תהיה

מר בריה דרבינא חתם את תפילתו במילים "אלהי נצור לשוני מרע...
ונפשי כעפר לכל תהיה". אדמו"ר הזקן רואה בדברים אלה ביטוי לענווה,
המקבילה לגפנים הנמוכות.
Berakhot 17a:4 ברכות י"ז א:ד'
מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי: "אלקי, נצור לשוני
מרע ונפשותי מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תדום, ונפשי כעפר לכל
תהיה. פתח לפי בתורתך, ובמצותיך תרדוף נפשי. ותצילני מפגע רע,
מיצר הרע, ומאשפה רעה, ומקל רעות המתרגשות לבא בעולם. וכל
החושבים עלי רעה מהרה הפך עצתם וקלקל מחשבותם. יהיו לרצון
אמרי פי והגיון לפי לפניך ה' צורי וגואלי".

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O
my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from
speaking guile ; and to such as curse me let my soul be
dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my
heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy command-
ments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil
impulse, and from an evil woman and all evil which breaks
... forth to come upon the world

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

בארה"ת שמות כרך ז ע' בתשפו מבאר "ייל התירוץ שע"י הקרבנות יש שני
הדברים היינו העלאת נפש בהמה גשמיות לשרשה וגם נה"ב שבאדם
מתעלה ג"כ ע"י לשרשה במרכבה", ע"ש.

פסוקה 5

18 ואהבת בכל נפשך

בקריאת שמע מצווה משה את ישראל: "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך
ובכל נפשך". בתפילה פסוק זה הוא שיאה של מסירות הנפש של הנשמה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
.with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 "וביום השבת שני כבשים": קרבן המוסף של שבת, המובא כאן כדוגמה
לקרבן שמקריבים באמצעות נפש הבהמית.

Numbers 28:9 במדבר כ"ח:ט'

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינִים סֹלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

And on the sabbath day two he-lambs of the first year with-
out blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for
a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering
thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 ובוים השבת שני כבשים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פינחס כח, ט.

21 גפן ממצרים תסיע

אסף, המתפלל לה' בעד עמו, נזכר: "גפן ממצרים תסיע תגרש גוים
ותטעה". הגפן היא ישראל, והמאמר בונה על תמונה זו את ההקבלה בין
ענבים ליין.

Psalms 80:9 תהילים פ"ט'

גִּפֶּן מִמִּצְרַיִם תְּסִיעַ תִּגְרֹשׁ גּוֹיִם וְתַטְעֶהָ:

Thou didst pluck up a vine out of Egypt; Thou didst drive out
the nations, and didst plant it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פ, ט.

22 שכנס"י נמשלו לגפן

ריש לקיש אומר: "אומה זו לגפן נמשלה": הזמורות שבה הן בעלי הבתים,
האשכולות שבה הם תלמידי החכמים, העלים שבה הם עמי הארץ,
והקנקנות שבה הם הריקנים שבישראל.

Chullin 92a:11-12 חולין צ"ב א:י"א-י"ב

רבי ירמיה בר אבא אמר גפן אלו ישראל וכן הוא אומר (תהלים פ, ט)
גפן ממצרים תסיע שלשה שריגים אלו שלשה רגלים שישראל עולין
בהן בכל שנה ושנה והיא כפורחת עלתה נצה הגיע זמנן של ישראל
לפרות ולרבות וכן הוא אומר (שמות א, ז) ובני ישראל פרו וישרצו
עלתה נצה הגיע זמנן של ישראל ליגאל וכן הוא אומר (ישעיהו סג, ג)

אור אין סוף עצמו; במקום "שמו" שבמאמר הזה מופיעה שם המילה "שמן".

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע באוה"ת פ' שמות ע' לא. באוה"ת תצוה כרך ח ע' ג"סח: "שבהם וע"י נתעלה בחי' שמן בקדושת אור א"ס עצמו".

32 וינוחו בו ישראל מקדשי שמך

באור התורה על פרשת כי תבוא מופיעה הגהה על הקטע הזה, העוסקת בישראל "מקדשי שמך".

הערת קה"ת

באוה"ת פ' תבוא ע' תתשח יש הגה"ה לכאן.

33 כי קדוש אני וקדושתי למעלה מקדושתכם

ה' אומר למשה לומר לכל ישראל: "קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם". אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק זה כדי להראות שקדושתו של ה' אינה תלויה באיש.

Leviticus 19:2 ויקרא י"ט:ב'

דְּבַר אֱלֹהֵי-כָל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי הוֹ אֱלֹהִיכֶם:

Speak unto all the congregation of the children of Israel, and say unto them: Ye shall be holy; for I the L-RD your G-d am holy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Vayikra Rabbah 24:9 ויקרא רבה כ"ד:ט'

הערת קה"ת

ויקרא יט, ב. ויק"ר כד, ט.

פסקה 10

34 כמ"ש עושה פלא

מתוך שירת הים, שמשח וישראל שרו לה': "מי כמוכה... נורא תהילות עושה פלא". בפשטות, ה' עושה פלאות; אדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "עושה": אצל ה', עשיית פלא אינה אלא מעשה פשוט.

Exodus 15:11 שמות ט"ו:יא

מִי-כְמוֹכָה בָּאֵלִים הִ' מִי כְמוֹכָה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תִהְיֶה עֹשֶׂה פֶלֶא:

Who is like unto Thee, O L-RD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טו, יא.

35 והחכמה מאין תמצא

בדברי איוב על החכמה: "והחכמה מאין תמצא". בפשטות זו שאלה; החסידות דורשת את "מאין" במשמעות של "מן האין". כאן הדבר מראה שחכמה היא השלב הראשון בבריאה יש מאין.

Job 28:12 איוב כ"ח:יב

וְהַחֲכָמָה מֵאֵינָן תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, יב.

26 לב נשבר ונדכה

הקטע הזה מסביר את משמעותו של לב נשבר ונדכה: האדם מתבונן עד היכן מגיעות הישות והגסות שלו, עד שהוא כותש את עצמו ומשפיל את נפשו כעפר. דברי דוד "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבוה" עוסקים בשבירה זו, שנוצרת מתוך מאמץ ההתבוננות ולא מטבעה של הנפש.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת ר"ה סב, א. אוה"ת חקת ע' תתל.

27 לב נשבר ונדכה

דוד, במזמור התשובה שלו: "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבוה". כאן "דריכה בגת" היא הלוחצת ומוציאה לאור את האהבה המסותרת של הנשמה.

Psalms 51:19 תהילים נ"א:י"ט

זָבַחַי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה לִבִּי-נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹהִים לֹא תִבּוֹה:

The sacrifices of G-d are a broken spirit; a broken and a contrite heart, O G-d, Thou wilt not despise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 נכנס יין יצא סוד

ההערה אומרת שמקורו של מאמר זה כבר הובא בעמ' 44 בתורה אור, בפרשת ויגש. שם מסביר אדמו"ר הזקן את המאמר: ה"סוד" הוא האהבה המסותרת, והיא יוצאת מן ההעלם אל הגילוי באמצעות ההתבוננות, המכונה "יין" — יינה של תורה.

הערת קה"ת

נסמן לעיל מד, ב.

29 נכנס יין יצא סוד

"יין (yayin) בגימטריה שבעים, וסוד (sod) בגימטריה שבעים: נכנס יין יצא סוד". אדמו"ר הזקן מסביר מדוע היין מגלה את מה שהיה נסתר.

Eruvin 65a:19-20 עירובין ס"ה א:י"ט-כ'

אָמַר רַבִּי חֵיָא: כָּל הַמֵּתִישֵׁב בְּיָינוּ — יֵשׁ בּוֹ דַּעַת שְׂבָעִים זָקָנִים. "יֵינוּ" נִתֵּן בְּשָׂבָעִים אוֹתִיּוֹת, וְ"סוּד" נִתֵּן בְּשָׂבָעִים אוֹתִיּוֹת. נִכְנָס יֵינוּ — יֵצָא סוּד. אָמַר רַבִּי חֵיָא: לֹא נִבְרָא יֵינוּ אֶלָּא לְנַחֵם אַבְלִים וּלְשַׁלֵּם שְׂכָר לְרָשָׁעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "תָּנוּ שְׂכָר לְאוֹבֵד וְגוֹי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

30 נכנס יין יצא סוד

אותו מאמר, "נכנס יין יצא סוד", מופיע במקום נוסף בתלמוד.

Sanhedrin 38a:3-4 סנהדרין ל"ח א:ג-ד'

אָמַר רָהֵם: בְּנִי, קוֹצִים אַתָּם מִטִּילִין לִי בְּעֵינַי? אָמַר לוֹ רַבִּי חֵיָא: רַבִּי, אֵל יָרַע בְּעֵינֶיךָ. "יֵינוּ" נִתֵּן בְּשָׂבָעִים אוֹתִיּוֹת, וְ"סוּד" נִתֵּן בְּשָׂבָעִים אוֹתִיּוֹת. נִכְנָס יֵינוּ — יֵצָא סוּד. אָמַר רַב חֲסֵדָא אָמַר מֶר עוֹקְבָא, וְאָמַרִי לֵה אָמַר רַב חֲסֵדָא: דָּרֵשׁ מִרִּי בֶר מֶר, מֵאֵי דְכָתִיב: "וַיִּשְׁקֹד ה' עַל הָרָעָה וַיְבִיֵּאָהּ עָלֵינוּ כִּי צָדִיק ה' אֱלֹהֵינוּ"? מִשּׁוֹם דְּצָדִיק ה' — "וַיִּשְׁקֹד ה' עַל הָרָעָה וַיְבִיֵּאָהּ עָלֵינוּ"? אִין, צָדִיקָה עֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדִים גָּלוּת צָדִיקָהּ וְעוֹד גָּלוּת יְכֻנְיָהּ ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 9

31 וינוחו בו ישראל

הערה זו מפנה להערה של הרבי באור התורה על שמות. באור התורה על תצוה מובא בפסקה 15 הנוסח: "בהם ועל ידם מתעלה בחינת ... בקדושת

36 כי הודו של שמו על ארץ ושמים

במזמור הקורא לכל הבריא להלל את ה': "יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים". אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק כדי להראות שהעולמות קשורים רק לשמו של ה'.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' בְּיַגְשָׁב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 כי ביה ה' צור עולמים

הגמרא שואלת מדוע נאמר בפסוק "ביה" ומשיבה: "אלו שני עולמות שברא הקב"ה, אחד בה"א ואחד ביו"ד". המאמר מבוסס על פירוש זה לפסוק.

Menachot 29b:7-8 מנחות כ"ט ב:ז-ח'

חטרי להו לגניה דחיי"ת כלומר חי הוא ברומו של עולם ותלו ליה לכרעיה דה"י כדבעא מיניה רבי יהודה נשיאה מר' אמי מאי דכתיב (ישעיהו כו, ד) בטחו ביי' עדי עד כי ביה יי' צור עולמים אמר ליה כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא אמר ליה אנא הכי קא קשיא לי מאי שנא דכתיב ביה ולא כתיב יי'

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

38 ביי"ה ה' צור עולמים

בשירת ישעיהו ליום הגאולה: "בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים". הגמרא מפרשת את הפסוק כך: "ביה ה' צר עולמים", והמאמר הולך בעקבות פירוש זה.

Isaiah 26:4 ישעיהו כ"ו:ד'

בְּטַחוּ בַּה' עַד־יָעֵד כִּי בָקָה ה' צוֹר עוֹלָמִים:

Trust ye in the L-RD for ever, For the L-RD is GOD, an everlasting Rock

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כו, ד.

39 כולם בחכ' עשית

משורר תהילים מתפעל מן הבריא: "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית". אדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "עשית": בעיני ה', גם החכמה היא מעין מעשה של עשייה.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מַה־רַּבּוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּל־מַחְכְּמָה עָשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאָרֶץ קִנְיָנָהּ:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כד.

40 עין לא ראתה אלקים זולתך

הנביא, בתפילתו לה': "עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו". התלמוד (ברכות 34b) מיישם זאת על העולם הבא; כאן הפסוק מתאר את

העולמות הנסתרים, ששום נברא אינו יכול להשיג.

Isaiah 64:3 ישעיהו ס"ד:ג'

וּמַעֲוֹלָם לֹא־שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עֵין לֹא־רָאָתָה אֱלֹקִים זֹולָתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחְכָּה־לוֹ:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סד, ג.

41 וביו"ד נברא העוה"ב . . ובה"א נברא עוה"ז

התלמוד מלמד שהעולם הזה נברא באות ה"א והעולם הבא באות יו"ד. אדמו"ר הזקן קושר את היו"ד לעולמות הנסתרים ואת הה"א לעולמות הגלויים.

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב:י"ג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות כט, ב.

42 עושה פלא

החזרה כאן על הביטוי "עושה פלא" נועדה להזכיר שה', "אדון הנפלאות", נעלה אפילו מפלא הבריא.

Exodus 15:11 שמות ט"ו:י"א

מִי־כַמְכַּח בְּאֵלִים ה' מִי כַמְכַּח נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תִהְיֶה עֹשֶׂה פְלֵאָ:

Who is like unto Thee, O L-RD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 ישראל הם מקדשי שמך

ההערה מפנה לשני מקומות באור התורה על פרשת שמות, בעניין שישאל הם "מקדשי שמך".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' שמות ע' ג. לא.

44 באתעדל"ת תלוי אתדל"ע

מלבד המקומות בזהר, ההערה מפנה למאמר זה ולמקורות שהוא מציין, בעניין העיקרון שאתערותא דלעילא תלויה באתערותא דלתא.

הערת קה"ת

ראה זהר לך פח, א. ויצא קסד, א. ויחי רלה, א. רמד, א. מאמר אדה"א דברים ה"א ע' קצה. וש"נ.

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסוקה 16

51 והנה מן המצות נעשה לבושים

אור התורה על כי תבוא מפנה לקטע זה ולמאמר תורה צוה, שנדפס עם הגהות באור התורה על ברכה. נאמר שם: "עיינ במאמר תורה צוה, שלא נדפס בלקוטי תורה. לבוש מלכות: עיינ מה שנתבאר על יועבור, שהתעטף כשליח ציבור."

הערת קה"ת

באוה"ת פ' תבוא ע' תתשח מציין לכאן. ולד"ה תורה צוה (שנדפס בסה"מ תקס"ו ע' שסז ועם הגהות באוה"ת ברכה ע' איתתנו). "עיינ בד"ה תורה צוה שלא נדפס בלקוטי, לבוש מלכות עמ"ש ע"פ ויעבור שנתעטף כש"ץ."

52 כמ"ש בזה

מאמר זה מסביר את "ואברהם זקן בא בימים" יחד עם "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". הוא מצטט את אותו זוהר: אוי למי שמחסיר את ימיו למעלה, שכן כאשר עליו להתלבש באותם ימים, היום שפגם בו חסר מלבושו.

הערת קה"ת

ח"א רכד, א. ראה לעיל טז, א ובמ"מ לשם.

53 ואברהם זקן בא בימים

לפני שאברהם שולח את עבדו למצוא אישה ליצחק, התורה אומרת: "ואברהם זקן בא בימים". בפשטות, הכוונה היא שהיה מתקדם בגילו; הוזהר מפרש את "בא בימים" כמתאר את אברהם הבא עם ימי חייו, כשהם משמשים לו לבושים.

Genesis 24:1 בראשית כ"ד:א

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וְה' בֵּרַךְ אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל:

And Abraham was old, well stricken in age; and the L-RD had blessed Abraham in all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

54 באינן יומין עילאין דאינן לבושינ

הקטע בזהר שהערת קה"ת מביאה כמקור ליימים העליונים, שהם לבושים של הנשמה.

Zohar, Vayechi 32:294-303 ספר הזהר, ויחי ל"ב:רצ"ד-ש"ג

55 נפשו צרורה בצרור החיים

אור התורה מסביר ש"בצרור החיים" פירושו "בארצות החיים" — הארץ העליונה, בינה, שבה מאירה החיות הנמשכת מעתיק קדישא; זוהי החיות של ז"א, "חיי עולם". הוא מפנה גם להסבר על "ועשית בגדי קדש".

הערת קה"ת

באוה"ת פ' תבא שם "בצרור החיים בארצות החיים ארץ עילאה בינה ששם מאיר החיים מע"ק שהם חיי ז"א חיי עולם ועמ"ש ע"פ ועשית בגדי קודש."

45 באתעדל"ת תלוי אתעדל"ע

קטע נוסף בזהר שמביאה הערת קה"ת לביסוס אותו עיקרון.

Zohar, Vayechi 53:517-528 ספר הזהר, ויחי נ"ג:תק"יז-תקכ"ח

46 באתעדל"ת תלוי אתעדל"ע

קטע נוסף בזהר שמביאה הערת קה"ת לביסוס אותו עיקרון.

Zohar, Vayechi 69:714-723 ספר הזהר, ויחי ס"ט:תשי"ד-תשכ"ג

47 הקב"ה מניח תפילין

הגמרא שואלת: "מנין שהקב"ה מניח תפילין?" אדמו"ר חזקן מפרש זאת כהתלבשותו של ה' עצמו בעולמות, הנפעלת על ידי המצוות שישאל מקיימים למטה.

Berakhot 6a:17-18 ברכות ו' א:י"ז-י"ח

אָמַר רַבִּי אֲבִין בְּרַב אָדָא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מַנִּין שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנִיחַ תְּפִלִּין שְׁנֶאֱמַר: "נִשְׁבַּע ה' בְּיָמִינוּ וּבְזְרוֹעַ עֲזוֹ". "בְּיָמִינוּ" — זוּ תוֹרָה, שְׁנֶאֱמַר: "מִיָּמִינוּ אֵשׁ דָּת לְמוֹ", וּבְזְרוֹעַ עֲזוֹ — אֱלֹהֵי תְּפִלִּין, שְׁנֶאֱמַר: "ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן".

Rab Abin b. Rab Adda said in the name of R. Isaac : Whence is it that the Holy One, blessed be He, lays Tefillin ? As it is said, "The L-rd hath sworn by His right hand, and by the arm of His strength" (Is. Ixii. 8). "By His right hand" means Torah ; as it is said, "At His right hand was a fiery law unto them" (Deut. xxxiii. 2); "by the arm of His strength" means ... Tefillin, as it is said, "The L-rd will give strength unto

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ו, א. וראה לעיל לד, ד.

פסוקה 14

48 שמאין תמצא

יש לקרוא: "והחכמה מאין תמצא": החכמה היא הפלא הראשון שבבריאה, והמצוות, כרצונו של ה', הן למעלה ממנה.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכֵמָה מֵאֵין תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 15

49 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ד, יז.

50 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". אדמו"ר חזקן מסביר זאת באמצעות ההבדל בין שם ה' לעצמותו.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:י"ז

הוא הָיָה אוֹמֵר, יִפְּהָ שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבּוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְיִפְּהָ שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרֵת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה:

פסקה 18

60 וישב אל ה' וירחמהו

הנביא קורא: "יעזוב רשע דרכו... וישב אל ה' וירחמהו". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על מי שערך חשבון נפש על מעשיו.

Isaiah 55:7 ישעיהו נ"ה:ז

יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבתי וישב אליה וירחמהו ואליה יקרינו כי ירחמה לקלוח:

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the L-RD, and He will have compassion upon him, And to our G-d, for He will abundantly pardon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 זאת נחמתי בעניי

"זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חיתני". כאן העיניו הוא המרירות שמקורה בגוף, והנחמה היא החיות שהנשמה מקבלת מדבר ה' שבמצוות.

Psalms 119:50 תהילים קי"ט:נ

זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חיתני:

This is my comfort in my affliction, that Thy word hath quickened me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיט, נ. בתורת חיים פ' ויחי רלו, ב: פ"י בעניי ריבוי המרירות שמצד הגוף הנק' עוני כו' זאת נחמתי כי אמרת ה' במעשה המצות הוא חיות ומזון הנפש.

62 ואין לערב שמחת הנפש בעצבון הגוף

תניא מבחין שם בין הכנעה לעצבות: עצבות אינה מצד הקדושה, ואפילו הדאגה על חטאיו מקומה בשעת וידוי, ולא בזמן התפילה ולימוד התורה, שצריכים להיעשות בשמחה. מעלת ההכנעה היא השמחה שבאה אחריה, ולכן אין לערב את שמחת הנפש בעצבות הגוף.

Tanya, Likkutei Amarim 31:13 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ל"א:י"ג

ואף שהגוף עומד בשיקוצו ותיעובו, וכמו שכתוב בזהר דנקרא "משכא דחוריא", כי מהותה ועצמותה של הנפש בהתמית לא נהפך לטוב ליכלל בקדושה, מכל מקום, תיקר נפשו בעיניו - לשמוח בשמחתה יותר מהגוף הנבזה, שלא לערב ולכלכל שמחת הנפש בעצבון הגוף.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא פלי"א (מ, ב).

63 ונפשי כעפר לכל תהיה

מתפילתו של מר בר רבינא, "ונפשי כעפר לכל תהיה" — הענווה המקבילה לגפנים הנמוכות.

Berakhot 17a:4 ברכות י"ז א:ד'

מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי: "אלמי, נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תדום, ונפשי כעפר לכל תהיה. פתח לפי בתורתך, ובמצותיך תרדוף נפשי. ותצילני מפגע רע, מיצר הרע, ומאשה רעה, ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם. וכל החושבים עלי רעה מהרה הפך עצתם וקלמל מחשבותם. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי".

56 צרורה בצרור החיים את ה'

ברכת אביגיל לדוד: "והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך". כאן מתוארת הנשמה כשהיא מלוכשת בלבוש המצוות.

I Samuel 25:29 שמואל א כ"ה:כ"ט

וְיָקָם אָדָם לְרֹדֶפְךָ וּלְבָקֵשׁ אֶת־נַפְשְׁךָ וְהָיְתָה נַפְשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בְּצֻרוֹר הַחַיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ וְאֵת נַפְשׁ אֹיְבֶיךָ יַקְלִעְנָה בְּתוֹךְ כַּף הַקַּלָּע:

And though man be risen up to pursue thee, and to seek thy soul, yet the soul of my lord shall be bound in the bundle of life with the L-RD thy G-d; and the souls of thine enemies, them shall he sling out, as from the hollow of a sling

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 פושעי ישראל מלאים מצות

"אפילו פושעי ישראל מלאין מצות כרמון". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שמצוות לבדן, בלי שמחה, אינן ממשיכות את הקדושה העליונה למטה.

Eruvin 19a:9 עירובין י"ט א:ט'

מה מִזְבַּח הָעֹלֶבֶט, שֶׁאֵין עָלָיו אֵלָא כְּעֹבֵי דִינָר זָהָב, עֲמֵד כְּמָה שְׁנַיִם וְלֹא שְׁלֹטָה בּוֹ הָאוֹר. פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמְלֵאִין מִצְוֹת כְּרָמוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּפְלַח הַרְמוֹן רִקְתָּהּ", וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אֵל תִּיקְרִי "רִקְתָּהּ" אֵלָא "רִיקְתָּהּ", שֶׁאִפִּילוּ רִיקְנִין שֶׁבָּה מְלֵאִין מִצְוֹת כְּרָמוֹן — עַל אַחַת כְּמָה וְכֵמָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עירובין יט, א. ראה ד"ה ומקנה רב תרס"ו.

58 ומ"מ אין ממשיכין כלום

ההערה מפנה לקטעים אלה בלקוטי תורה, המסבירים שהמצוות ממשיכות את אור אין סוף כשהן נעשות כעבודתו של עבד המקבל עליו את עול המלך; בלא זאת, אפילו מי שמקיים את כל המצוות אינו ממשיך כלום.

הערת קה"ת

ראה גם לקו"ת שלח לט, א. שה"ש יז, ב. באוה"ת תבוא ע' תתש" כ"י המצוות צ"ל עבדת בשמחה עבודת עבד עול מצות" ע"ש בארוכה.

59 תחת אשר לא עבדת

משה מזהיר שקללות התוכחה יבואו "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כלי". הדבר מראה שהשמחה חיונית לעבודת המצוות.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עַבַּדְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרַב כָּל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance ;of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כח, מז.

המאבק הכרוך בתשובה.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתנו כבס בינו לבשו וכדם ענבים סותה:

Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 שהוא ענין התגברות הנפש לאהפכא חשוכא לנהורא

ההערה מפנה לאור התורה על וישלח, העוסק בהתגברות הנפש שהופכת חושך לאור.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת וישלח כרך ה תתפא, א.

70 וישוב אל ה' וירחמהו

"ישוב אל ה' וירחמהו": התשובה שבאה בעקבות המרידות, ומתבטאת בהמשך בפסקה הבאה.

Isaiah 55:7 ישעיהו נ"ה:ז

יעזב רשע דרכו ואיש און מהשבתי ונשב אליה וירחמהו ואלי אלקינו כי ירחם לקלוח:

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the L-RD, and He will have compassion upon him, And to our G-d, for He will abundantly pardon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 את פושעים נמנו

בישעיהו ה' אומר על עבדו כי "זאת פושעים נמנה". אדמו"ר הזקן מתאים את הדברים למי שמצוותיהם עטופות בלבושים מלוכלכים: למרות כל המצוות שלהם, הם נמנים עם הפושעים.

Isaiah 53:12 ישעיהו נ"ג:יב

לכן אחקלילו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למות נפשו ואת פושעים נמנה והוא חטא רבים נשא ולפושעים יפגוע:

Therefore will I divide him a portion among the great, And he shall divide the spoil with the mighty; Because he bared his soul unto death, And was numbered with the transgressors; Yet he bore the sin of many, And made intercession for the transgressors.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ ישע"י נג, יב.

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks ... forth to come upon the world

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

64 לב נשבר ונדכה

דברי התשובה של דוד, "לב נשבר ונדכה": הדריכה בגת שמוציאה את יינה של הנשמה.

Psalms 51:19 תהילים נ"א:י"ט

זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה:

The sacrifices of G-d are a broken spirit; a broken and a contrite heart, O G-d, Thou wilt not despise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 19

65 כבס ביין לבוש

"כבס ביין לבוש": אדמו"ר הזקן מפרש שהלבוש הוא לבוש הנשמה, העשוי מן המצוות, והוא מתנקה ביין השמחה.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתנו כבס בינו לבשו וכדם ענבים סותה:

Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 שויה עד"מ — כך הנה אפי פושעי ישראל

הדברים שבקטע זה, מן המשל על בגד שכובס ועד לדברי המאמר על פושעי ישראל, מובאים בעיקרם באור התורה על חנוכה.

הערת קה"ת

התוכן מובא באוה"ת חנוכה ע"י שכב, א.

67 אפי פושעי ישראל מלאים מצות

"אפילו פושעי ישראל מלאין מצות כרמון", מובא שוב כדי להראות מדוע יש לכבס את לבושי המצוות.

Eruvin 19a:9 עירובין י"ט א:ט

מה מוזבב הנהב, שאין עליו אלא כעובי דינר זהב, עמד כמה שנים ולא שילטה בו האור. פושעי ישראל, שמליאין מצות כרמון, שנאמר: "כפלח הרמון רקתה", ואמר רבי שמעון בן לקיש: אל תיקרי "רקתה" אלא "ריקתה", שאפילו ריקניו שבה מליאין מצות כרמון — על אחת כמה וכמה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 20

68 דם ענבים

סוף הפסוק, "ובדם ענבים סותה", שאדמו"ר הזקן מפרש כיין האדום של

פסוקה 21

72 סוּתוּ

רש"י מפרש את "סוּתוּ" באופן אחר, כסוג של בגד. הערת קה"ת מציינת שזו הדעה האחרת.

Rashi on Genesis 49:11 רש"י על בראשית מ"ט:יא

73 סוּתוּ

רד"ק, כמו רש"י, מפרש את "סוּתוּ" כסוג של בגד, כפי שמציינת הערת קה"ת.

Radak on Genesis 49:11 רד"ק על בראשית מ"ט:יא

אסרי, היו"ד נוספת כיו"ד שכני סנה (דברים ל"ג) והדומים, וכן בני אתונו היו"ד נוספת וכפל הענין במלות שונות. ואמר לשורקה בני אתונו, כי לשורקה הוא כמו לגפן, ובני אתונו, כמו עירה, ובוה ספר הכתוב שבח ארץ יהודה שתהיה טובה ודשינה עד שכל אחד מהם יאסר חמורו לגפן אחד שיאכל ממנו ואינו חושש, כל כך יהיה ענבים רבים בגפן. ויש מפרשים שיטעון חמורו מגפן אחד, וכן מרוב היין אם ירצה יכבס בגדיו ביין, וכפל הענין במלות שונות. ואמר ובדם ענבים סוּתוּ, כי דם ענבים הוא היין וסוּתוּ הוא לבושו, וכל זה ...

אסרי לגפן. The letter י in the word אסרי is an addition, similar to the letter י in Deuteronomy 33,15 to the letter and other examples of a similar construction. Also the letter י in אסרי is an addition. The entire expression is a praise of the quality of the land apportioned to the tribe of Yehudah which yields such bountiful harvests that the farmer

Presburg : A. Schmid, 1842 (Public Domain) • Eliyahu Munk, HaChut Hameshulash (CC-BY)

74 פ"י סוּתוּ מלשון מסוה

כשמש שיים לדבר עם העם, "ויתן על פניו מסוה". אדמו"ר חוקן גוזר מהמילה הזאת את המילה "סוּתוּ", במשמעות כיסוי לראש ולפנים.

Exodus 34:33 שמות ל"ד:ל"ג

הערת קה"ת

שמות לד, לג. כ"ה בראש"ע וחזקוני לבראשית מט, יא. וראה באוה"ת ויחי כרך ה תרט"א, א ש"פ באוה"ח. אבל רש"י, הרד"ק והקורקעי שהוא מלשון מין בגד ע"ש. ראה גם אוה"ת נ"ך כרך א ע"רפה.

75 סוּתוּ מלשון מסוה

הערת קה"ת מביאה גם את דברי אבן עזרא, הקושר אף הוא את "סוּתוּ" ("לבושו") ל"מסוה", צעף.

Ibn Ezra on Genesis 49:11 אבן עזרא על בראשית מ"ט:יא

אסרי. היו"ד נוסף כמו "היושבי" (תהלים קכג א) "לסוּסתי" (שה"ש א ט): עירה. כמו "על שלשים עירים" (שופ' יו"ד ד), ויו"ד בני אתונו נוסף, או יהיה פ"י, כי אסרי ישרת עצמו ואחר: ולשרקה. כפול, כי היא כגפן, ועיר כאתון, ג"כ ובדם ענבים סוּתוּ, וי"א שהיא כמו כסותו והוא חסר כ"ף, והנכון בעיני שהוא מגזרת "מסוה" (שמות לד לג), והטעם שתרבה תבואת כרמיו עד שיסור עירה לגפן, ולא יחוש אם יאכל ענבים, ותחת מים יכבס ביין לבושו, ודמהו לדם בעבור שיתאדם, וזה על דרך משל, כמו "יטפו הרים עסיס" (יואל ד, ...

Piotrkow, 1907-1911 (Public Domain)

76 סוּתוּ מלשון מסוה

הערת קה"ת מציינת שגם חזקוני קושר בין "סוּתוּ" ל"מסוה".

Chizkuni, Genesis 49:11 חזקוני, בראשית מ"ט:יא

סוּתוּ מגזרת מסוה.

סוּתוּ, a variant of the word "veil, or mask".

Chizkuni (Public Domain) • Chizkuni, translated and annotated by Eliyahu Munk (CC-BY)

77 שיש ב' בחינות לבושין

שני המקומות האלה ב"אור התורה מפנים לקטע זה העוסק בשני סוגי הלבושים של הנשמה.

הערת קה"ת

באוה"ת וישלח רמג, א. תצוה ע' איתר מציין לכאן.

פסוקה 23

78 הביטו אליו ונהרו

דוד: "הביטו אליו ונהרו ופניהם אל יחפרו". אדמו"ר חוקן מקשר ראייה זו ללבוש של "ראש ופנים" של הנשמה.

Psalms 34:6 תהילים ל"ד:ו

הִבִּיטוּ אֵלָיו וְנִהְרּוּ וּפְנֵיהֶם אֶל־יַחְפְּרוּ:

They looked unto Him, and were radiant; And their faces shall never be abashed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לד, ו.

79 במקום שבע"ת עומדים

ההערה מציינת שמקור האמרה הזו כבר הובא בעמ' 22c בתורה אור, בפרשת ויצא. שם מסביר אדמו"ר חוקן שבעלי תשובה עומדים במקום שצדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו, משום שהם הופכים את החושך לאור; הפיכה זו, הצחוק והשמחה של יצחק, היא תכלית ביאת המשיח.

הערת קה"ת

נסמן לעיל כב, ג.

80 במקום שבע"ת עומדים

רבי אבהו אומר: "במקום שבעלי תשובה עומדין, צדיקים גמורים אינם עומדין". אדמו"ר חוקן מסביר זאת באמצעות שני הכיוונים של העבודה.

Berakhot 34b:22-23 ברכות ל"ד ב:כ"ב-כ"ג

ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבעלי תשובה עומדין — צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: "שְׁלֹם שְׁלֹם לְרַחוּק וּלְקְרוֹב". "לְרַחוּק" בְּרִישָׁא, וְהָדָר "לְקְרוֹב". וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לֵךְ: מַאי "לְרַחוּק" — שְׁהֵי רַחוּק מְדַבֵּר עֲבִירָה מְעִיקְרָא. וּמַאי "קְרוֹב" — שְׁהֵי קְרוֹב לְדַבֵּר עֲבִירָה, וְנִתְרַחַק מִמֶּנּוּ הַשְּׂתָא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d]" first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off" ? To him who was far off from transgression from the first ; and ... what

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

81 רשפי אש

"רשפיה רשפי אש שלהבתיה". הלהבות המזנקות כלפי מעלה ממחישות את עלייתו של בעל התשובה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח':

שימני כחותם עלי־לִבִּי כחותם עלי־רוּעָה כִּי־עָזָה כְּמוֹת אֶהְבֶּה קֶשֶׁה כְּשֹׂאֹל קִנְאָה רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפִּי אֵשׁ שְׁלֵהֲבִתֶּיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the
L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 24

82 והנה זהו כל עבודתינו בקיום המצות

חלק ממאמר זה, מכאן ואילך, מובא שם בתוספות אחדות.

הערת קה"ת

קטע מכאן מובא בסה"מ תרל"ג כרך א ע' קפג עם איזה הוספות.

83 תהיה הנפש צרורה

שם מוסיף הרבי מהר"ש הפניה בנוגע לנשמה "צרורה... בהוי", אל המאמר "אם בחוקתי תלכו" (תשכ"ו).

הערת קה"ת

בתרל"ג כרך א ע' קפג מוסיף כ"ק אדמו"ר מהר"ש "ועי' מענין צרורה כ"ו את הוי' בדה"אם בחוקתי תלכו (כ"ו)" — סה"מ תרכ"ו (הוצאת תשמ"ט) ע' צה.

84 ונגלה כבוד ה'

נבואת הנחמה של ישעיהו: "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על ימות המשיח, שבהם יתרוממו גם יצורים גשמיים.

Isaiah 40:5 ישעיהו מ':

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken
'it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"מ, ה.

85 והעלאת ניצוצות שנפלו אפילו הבהמות

בהגהה שם מוסבר שבעלי החיים יתעלו או לא על ידי הכללתם באדם, כפי שקורה כשהאדם אוכל אותם, אלא מצד עצמם, באמצעות קיום המצוות, שיהיה אז "כמצות רצונך".

הערת קה"ת

בסה"מ תרל"ג שם ע' קפג נמצא הגה"ה "שיוכלו להעלותם ולא ע"י שיוכלו בבחי' מדבר כמו ע"י אכילת אדם שם מ"ה, כ"א שיתעלו הם עצמם ע"י קיום המצות שיהי' אז כמצות רצונך כו".

פסוקה 25

86 ואדם אין לעבוד

"ואדם אין לעבוד את האדמה". לפני שנברא האדם, לא היה בעולם מי שיעבוד בו.

Genesis 2:5 בראשית ב':

וְכָל־יֹשֵׁב הַשָּׂדֶה טָרֵם יִהְיֶה בָאָרֶץ וְכָל־עֹשֵׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹקִים עַל־הָאָרֶץ וְאָדָם אִין לַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה:

No shrub of the field was yet in the earth, and no herb of the field had yet sprung up; for the L-RD G-d had not caused it to rain upon the earth, and there was not a man to till the
ground

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ה.

87 לעבדה ולשמרה

"ויניחחו בגן עדן לעבדה ולשמרה": העבודה שלשמה נברא האדם.

Genesis 2:15 בראשית ב':ט"ו

וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם וַיַּנִּחֵהוּ בְּגִן־עֵדֶן לְעֲבֹדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 לעבדה ולשמרה. אלא שאח"כ

הנוסח שם מוסיף שאילו אדם לא היה חוטא בעץ הדעת, שלמות המעשה הייתה מושגת כבר אז, ומייחס את מה שאירע לאחר מכן לחטא הזה.

הערת קה"ת

בסה"מ תרל"ג ע' קפד: ואם לא חטא עה"ד ה' או שלימות המעשה אלא שע"י חטא עה"ד כתי': אח"כ.

89 ויגרש את האדם

הנוסח שם מוסיף את דברי חז"ל במדרש רבה, שה' דן את אדם בלשון "שילוח" ו"גירוש".

הערת קה"ת

בסה"מ תרל"ג ע' קפד נוסף: כמארז"ל במד"ר שדן אותו בשילוחין ובגירושין: ארוכה.

90 ויגרש את האדם

"ויגרש את האדם": אדמו"ר הזקן מפרש זאת כמלמד שאדם עדיין לא הגיע למדרגה השלמה של "אדם".

Genesis 3:24 בראשית ג':כ"ד

וַיִּגְרֹשׁ אֶת־הָאָדָם וַיִּשְׁפֹּן מִקֶּדֶם לְגִזְעֹן אֶת־הַכֶּרֶבִּים וְאֵת לֶהֱטֵ הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לִשְׁמֹר אֶת־דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים:

So He drove out the man; and He placed at the east of the garden of Eden the cherubim, and the flaming sword which
turned every way, to keep the way to the tree of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 26

91 הנה ישכיל עבדי

ה' אומר באמצעות ישעיהו: "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד".

מ"מ נה"ב שבאדם הוא הנפש השכלית ממש וכבר נתי' שהביטול שבבהמה ממש שרשה ממדריגות עליונות שלמעלה מהשכל כו' וזהו נמשך ע"י הקרבן ממש" עכ"ל, ע"ש.

96 ריית אדם . . משיח

אחד המקורות שמונה ההערה לקריאה של אדם כרומז לאדם, לדוד ולמשיח.

הערת קה"ת

ראה ספר הגלגולים ספ"א. ראה גם סה"מ תקס"ז ע' לט. מאמרי אדה"א פרושיות ח"ב ע' תקפט. ביאור"י לאדה"א קב, א. מאמרי אדה"א ויקרא ע' קצו. ספר החקירה ע, א. סה"מ תרל"ד ע' רסו. המשך וככה תרל"ז פרק כ.

97 נפש הבהמה היורדת למטה לארץ

קהלת מדבר על "רוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי להראות עד כמה למטה מגיעים הקרבנות.

Ecclesiastes 3:21 קהלת ג:כ"א

מי יודע רוח בגי האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ:

Who knoweth the spirit of man whether it goeth upward, and the spirit of the beast whether it goeth downward to the ?earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 27

98 אסרי לגפן עירה

"אוסרי לגפן עירה": כאן נדרש כל מילה — "אוסרי" כ"אוסר י", כלומר היידי הכובלת, ו"עירה" הן במשמעות "הסייח שלו" והן במשמעות "עירור".

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אסרי לגפן עירה ולשורקה בגי אתנו כפס ביני לבשו וקדם ענבים סוטה: Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

99 ולא נחם אלקי דרך ארץ פלשתים

"ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים": הפסוק הפותח מאמר שאדמו"ר הזקן מפנה אליו, העוסק בחכמה כביטול שבתוך שמחה.

Exodus 13:17 שמות י"ג:יז

ויחי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה:

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 ביום השמע"צ

"ביום השמיני עצרת תהיה לכם": הפסוק הפותח מאמר נוסף שאדמו"ר הזקן מפנה אליו באותו עניין.

Numbers 29:35 במדבר כ"ט:ל"ה

ביום השמיני עצרת תהיה לכם פלימלאכת עבדה לא תעשו:

On the eighth day ye shall have a solemn assembly: ye shall do no manner of servile work

המאמר מפרש את הפסוק על המשיח, כשלמות בחינת אדם.

Isaiah 52:13 ישעיהו נ"ב:י"ג

הנה ישפיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד:

Behold, My servant shall prosper, He shall be exalted and lifted up, and shall be very high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נב, יג.

92 מא"ד הוא אותיות אד"ם

המדרש אומר: "מאד זה אדם": "והנה טוב מאד" פירושו "והנה אדם היה טוב". אדמו"ר הזקן משתמש בקשר הזה בין שתי המילים.

Bereshit Rabbah 8:5 בראשית רבה ח:ה

... רבנן אמרי לה בשם ר' חנינא בר אידי ורבי פנחס ורבי חלקיה בשם רבי סימון אמר: מאד הוא אדם, הדא הוא דכתיב: וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, והנה טוב אדם. ר' הונא רבה של צפורין אמר: עד שמלאכי השרת מדיינין אלו עם אלו, ומתעסקין אלו עם אלו, בראו הקדוש ברוך הוא. אמר להן: מה אתם מדיינין, כבר נעשה אדם:

Rabbi Simon said: When the Holy One blessed be He came to create Adam the first man, the ministering angels divided into various factions and various groups. Some of them were saying: 'Let him not be created,' and some of them were saying: 'Let him be created.' That is what is written: "Kindness and truth met; righteousness and peace touched" (Psalms 85:11). Kindness said: 'Let him be created, as he performs acts of kindness.' Truth said: 'Let him not be created, as he ... is all full of lies.' Righteousness said

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ב"ר פ"ח, ה ובפרש"י לב"ר שם. לקרית שה"ש כט, ד. וראה המשך וככה תרל"ז פכ"ב. ראה הוספה בסה"מ תרל"ג שם ע' קפד ושם מציין לספר הגלגולים פ"ט.

93 שבזמן ימות המשיח . . זמן קיום המצות בשלימות

ההערה מפנה לשם לדיון נוסף בימות המשיח כזמן לקיום המצות בשלמות.

הערת קה"ת

ראה גם תו"ח ויחי צה, א ואילך. אוה"ת ויחי כרך ו תתשכח, ב ואילך. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך.

94 כמצות רצונך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לשון תפלת מוסף.

95 שיהי הקרבת קרבנות כמצות רצונך

באור התורה מצוטט המאמר הזה: "כמצות רצונך" פירושו הקרבת הקרבנות ממש, בניגוד לתפילה, שרק מקבילה להם. אמנם התפילה מזככת את הנפש הבהמית שבאדם, אך אותה נפש היא הנפש השכלית; הביטול של בהמה ממש מושרש במדרגות שלמעלה מן השכל, והמשכת נעשית רק באמצעות הקרבן ממש.

הערת קה"ת

באוה"ת ויקרא כרך ב ע' תקעד מציין ע"ז: "ובזה יובן מ"ש בתו"א פ' ויחי בדי"ה אוסרי לגפן בענין כמצות רצונך דהיינו הקרבנות ממש משא"כ בתפלה שכנגד הקרבנות כו' ע"ש והיינו כי אף שהתפלה היא בירור נה"ב שבאדם

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 עיר פרא אדם יולד

צופר אומר לאיוב: "ואיש נבוכ ועיר פרא אדם יולד". לפי הפשט, הדבר בלתי סביר כמו שסייח פרא ייוולד כאדם. אדמו"ר הזקן דורש זאת כך: "אדם יולד עיר פרא" — אדם שעדיין נתון לשליטת הטבע שנולד בו.

Job 11:12 איוב י"א:י"ב

וְאִישׁ נְבוּכַּ וְעִיר פְּרָא אָדָם יוֹלֵד:

But an empty man will get understanding, when a wild ass's colt is born a man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יא, יב.

102 אימתי נקרא גדול כשהוא בעיר אלקינו

קטע מהוהר שעתה קה"ת מביאה כמקור לאמירה: "אימתי אקרי גדול? כד איהו בעיר אלקינו".

Zohar III, 5a זח"ג ה, א

Zohar II, 235a זח"ב רלה, א

הערת קה"ת

זח"ג ה, א. ועיג"כ זח"ב רלה, א. זהר חדש תשא מד, א. חקת נא, ד. וראה לעיל י, ב ובמ"מ לשם.

103 בעיר אלהינו

מזמור לבני קרח בשבח ירושלים: "גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו". האדם שטבעו השתנה נעשה ל"עירי" הזאת.

Psalms 48:2 תהילים מ"ח:ב'

גְּדוֹלַת ה' וּמַהֲלֵל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הִרְקָדְשׁוּ:

Great is the L-RD, and highly to be praised, In the city of our G-d, His holy mountain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 28

104 ולשורקה בני אתונו

"ולשורקה בני אתונו": החלק השני של הפסוק, המתבאר בפסוקה זו ובפסוקה הבאה.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אֶסְרִי לִגְפָן עִירָה וְלִשְׁרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כֶּסֶם בַּיַּיִן לְבָשׁוּ וּבָדָם עֲנָבִים סוּתָה:

Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 גפן ממצרים תסיע

"גפן ממצרים תסיע": הגפן היא עם ישראל.

Psalms 80:9 תהילים פ"ט:י'

גִּפְן מִמִּצְרַיִם תִּסְיַע תִּגְרֹשׁ גּוֹיִם וְתִטְעֶנָּה:

Thou didst pluck up a vine out of Egypt; Thou didst drive out the nations, and didst plant it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 כסו הרים צלה

מזמורו של אסף ממשיך את דימוי הגפן: "כסו הרים צלה". בפשטות, הגפן מתפשטת על הגבעות; אדמו"ר הזקן מפרש את ההרים כאבות ואת הצל

כהסתר של ה' המתעלה מעליהם.

Psalms 80:11 תהילים פ"י:יא

כָּסּוּ הָרִים צֶלֶה וְעֲנַנְיָהּ אַרְזֵי־אֵל:

The mountains were covered with the shadow of it, And the mighty cedars with the boughs thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פ, יא.

107 ה' צלך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם קכא, ה.

108 ה' צלך

בעל המזמור מבטיח למי שמבקש את עזרת ה': "ה' שומרך ה' צלך". מכאן עולה שה"צל" מתאר את ה' עצמו.

Psalms 121:5 תהילים ככ"א:ה'

ה' שֹׁמְרְךָ ה' צֶלְךָ עַל־יַד יְמִינְךָ:

The L-RD is thy keeper; The L-RD is thy shade upon thy right hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 ישת חשך סתרו

בשירת הישועה של דוד נאמר: "ישת חשך סתרו". אדמו"ר הזקן נעזר בכך כדי להסביר את ה"צל" כהסתר של ה'.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

יִשְׁתַּחֲשֹׁךְ סִתְרוֹ סִבִּיבוֹתָיו סָכְתוּ חֲשָׁכֹת־מַיִם עָבִי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 29

110 והשור"ק — יש בו ג"כ ג' נקודות

ההערה מפנה לשם בעניין השורק, שגם בו שלוש נקודות כמו בסגול.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת יתרו ע' שכט.

111 אלא שהוא בבחינת הודאה

ההערה מפנה לשם בעניין בחינת הודאה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת נ"ך ע' שכט.

112 כלומר שיודע שהוא רחוק

בלקוטי תורה, מסעי, מפנים לקטע הזה: בהסבר ההבדל בין ברכה להודאה נאמר שם שהודאה היא "מרחוק", כפי שנתבאר על הפסוק "ולשורקה בני אתונו". שם ההודאה שייכת ליראה, שמכירה בדבר בלי לתפוס אותו באמת.

הערת קה"ת

בלקו"ת מסעי צ, ד מציין לכאן.

113 ערב לבו לגשת

"כי מי הוא זה ערב את לבו לגשת אליי". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי

לתאר אדם שהביטול שלו מונע ממנו להעז להתקרב.

Jeremiah 30:21 ירמיהו ל:כ"א

וְהָיָה אֲדִירוֹ מִמֶּנּוּ וּמִשְׁלֹ מִקֶּרְבוֹ יֵצֵא וְהִקְרַבְתִּיו וְנָגַשׁ אֵלַי כִּי מִי הוּא־זֶה
עָרַב אֶת־לְבוֹ לְגִשְׁתׁ אֵלַי נְאֻם־ה'

And their prince shall be of themselves, And their ruler shall proceed from the midst of them; And I will cause him to draw near, and he shall approach unto Me; For who is he that hath pledged his heart To approach unto Me? saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114 בנים אתם

משה אומר לישראל: "בנים אתם לה' אלקיכם". עבודת השורוק מתוך שפלות רוח מעלה את האדם למדרגת בן.

Deuteronomy 14:1 דברים י"ד:א'

בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא־תִשְׁמֹו קֶרֶחַ בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת:

Ye are the children of the L-RD your G-d: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יד, א.

115 ברא כרעא דאבוה

בקטע ההוא מוסבר שכנסת ישראל נקראת "רגלי", ככתוב "בנים אתם לה' אלקיכם" וכמאמר "ברא כרעא דאבוה", ולרגל יש יתרון על הראש: הרגליים נושאות את הראש למקום שאליו הוא רוצה להגיע, ולכן "תחילתן נעוץ בסופן".

הערת קה"ת

נסמן לעיל א, ב. ראה לקמן עח, ב.

פסקה 30

116 כבס ביין

"כיבס ביין לבושו". אדמו"ר הזקן מציין שהפועל מופיע בלשון עבר, ומפרש זאת כעבודת הגלות שקודמת לימי המשיח.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אֶסְרִי לְגַפְּנִי עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנִי אֶתְּנוּ כֶּבֶס בֵּינִי לְבָשׁוֹ וּבְדֹם־עֲנָבִים סוּתָה:
Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his ves-
ture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY-NC 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Presburg : A. Schmid, 1842 (Public Domain); Eliyahu Munk, HaChut Hameshulash (CC-BY); Piotrkow, 1907-1911 (Public Domain); Chizkuni (Public Domain); Chizkuni, translated and annotated by Eliyahu Munk (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. בתי כנסת, מוסדות חינוך ומפעלים ללא כוונת רווח רשאים להעתיק, להדפיס ולהפיץ אותה בחופשיות, ולבקש תרומות לכיסוי עלות ההדפסה; אסור למכור אותה לעולם. יש לציין את הוצאת קה"ת ואת <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/> ואת [likuteitorah.com](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למאמר זה: likuteitorah.com/about/the-chassidische-parsha/ (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיוזם חנינאי ולא מסחר. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/3/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק